

**บนเส้นทางแห่งการจัดการตนเอง
ของแผ่นดินไทย**

ประเวศ วะสี

จัดพิมพ์โดย.....

การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัดสร้างสัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทย

การถักทอทางสังคมทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เป็นไปได้

Social weaving makes the impossible possible

สารบัญ

	หน้า
๑. เมื่อใดคนไทยทั้งชาติมีเป้าหมายร่วมกัน จะเกิดพลังมหาศาลที่จะเคลื่อนไปข้างหน้า	๔
๒. เป้าหมายร่วมกันของคนไทยทั้งชาติ	๔
๓. การรวมศูนย์อำนาจการปกครองต้นเหตุปัญหา ของประเทศ	๑๐
๔. หัวใจของการแก้ปัญหาของประเทศคือการกระจาย อำนาจให้ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง	๑๕
๕. ความถูกต้องต้องก่อตัวขึ้นมาจากหน่วยย่อยข้างล่าง	๑๘
๖. กระบวนการชุมชน ชุมชนจัดการตนเอง ประชาธิปไตยชุมชน	๒๓
๗. ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง	๒๘
๘. การถักทอกันทำงานในพื้นที่ – โอกาสของประเทศไทย	๓๑
๙. ๑ มหาวิทยาลัย ต่อ ๑ จังหวัด – ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล	๓๘
๑๐. สัมพันธภาพใหม่บนแผ่นดินไทย	๔๐
๑๑. ประชาธิปไตยควอนตัม (Quantum Democracy)	๔๔
๑๒. การส่งเสริมการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย	๔๘
สรุป	๕

๑.

เมื่อใดคนไทยทั้งชาติมีเป้าหมายร่วมกัน จะเกิดพลังมหาศาลที่จะเคลื่อนไปข้างหน้า

ที่ผ่านมามคนไทย แต่ละกลุ่ม องค์กร สถาบัน ฝ่าย ต่างมีเป้าหมายแยกย่อยเฉพาะของตนๆ เป้าหมายแยกย่อยเฉพาะของตนๆ ทำให้ทอนกำลังกันเอง ขัดแย้ง รุนแรง ทำลายกันและกัน ทำให้ชาติหมดพลังที่จะเคลื่อนไปข้างหน้า หรือยิ่งกว่านั้น การกระเพื่อมเกลียดชังระหว่างกันอาจพาสังคมไทยไปสู่จุดพลิกผันที่เกิดฆ่ากันตายเป็นหมื่นเป็นแสน เป็นมโหฬารถึงกลียุค อันที่จริงประเทศไทยมีทุนทางต่างๆ มากมาย ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางความรู้ ทุนทางศาสนา ทุนภาครัฐ ทุนภาคธุรกิจเอกชน ทุนเหล่านี้มากพอหรือเกินพอที่จะสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขถ้าคนไทยทั้งชาติมีเป้าหมายร่วมกัน และมีวิธีที่จะบรรลุเป้าหมายนั้น

จึงเป็นการสมควรที่คนไทยทุกภาคส่วน น่าจะรณรงค์สร้างเป้าหมายร่วมกันของคนไทยทั้งชาติ ทำความเข้าใจหลักการ และร่วมกันปฏิบัติตามหลักการ เพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น

๒.

เป้าหมายร่วมกันของคนไทยทั้งชาติ

ตัวอย่างของเป้าหมาย ๖ ประการของคนไทยทั้งชาติร่วมกัน แสดงไว้ในล้อมกรอบ ซึ่งอธิบายความหมายและที่มา ดังต่อไปนี้

(๑) ถ้าเป้าหมายค่า คนจะเห็นต่างกัน เช่น จะสร้างสะพานหรือไม่สร้าง แม้เรื่องรัฐธรรมนูญก็นำไปสู่ความแตกแยกได้ เป้าหมายต้องสูงพอ คนทั้งหมดจึงจะร่วมกันได้ เป้าหมายที่๑ ที่นำเสนอคือ **“ประเทศเป็นดินแดนที่ลูกหลานของเราจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข”** จะหายากที่มีคนไม่ต้องการเป้าหมายนี้

ตัวอย่างเป้าหมาย ๖ ประการของคนไทยร่วมกัน

๑. ประเทศไทยเป็นแผ่นดินที่ลูกหลานของเราจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข
๒. สังคมไทยมีความเป็นธรรม ไม่มีความเหลื่อมล้ำมากเกินไป
๓. มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปฏิเสธระบอบเผด็จการทุกรูปแบบ
๔. กลไกของรัฐมีสมรรถนะสูง มีคอร์รัปชันต่ำ
๕. มีการกระจายอำนาจการปกครอง ให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด
๖. คนไทยทุกคนศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เสมอกัน มีความเป็นพลเมืองสูง เป็นสังคมทางราบที่มีการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำโดยทั่วถึง เป็นสังคมเข้มแข็ง อันเป็นเหตุให้เศรษฐกิจดี การเมืองดีและศีลธรรมดี

(๒) การที่สังคมจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข ต้องมีความเป็นธรรม ไม่มีความเหลื่อมล้ำมากเกินไป ความ
เป็นธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ถ้ามีความเป็นธรรมแล้วผู้คนจะมีความสุข มีความรักกันและรักส่วนรวม ถ้า
ขาดความเป็นธรรมจะนำไปสู่ปัญหาต่างๆ รวมทั้งความขัดแย้ง ความแตกแยก และปัญหาทางการเมือง
นักกระบวนวิชาชาวอังกฤษสองคนคือ Wilkinson และ Pickett ได้รวบรวมข้อมูลจากประเทศที่พัฒนาแล้ว
ทั่วโลก แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้กับปัญหาสุขภาพและปัญหาสังคม
ด้านต่างๆ พบความสัมพันธ์เกือบเป็นเส้นตรง (รูปที่ ๑)

รูปกราฟ

รูปที่ ๑ ความสัมพันธ์ระหว่างความเหลื่อมล้ำ
เรื่องรายได้กับปัญหาสุขภาพและปัญหาสังคมด้านต่างๆ
(จาก Wilkinson และ Pickett*)

สหรัฐอเมริกาและอังกฤษ เป็นตัวอย่างของประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำเรื่องรายได้สูงมาก ญี่ปุ่นเป็นประเทศ
ที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสุด ประเทศกลุ่มสแกนดิเนเวียอยู่ในกลุ่มที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำ ปัญหาสังคมสุขภาพ
ซึ่งรวมถึงการตั้งครกในวัยรุ่น ปัญหาสุขภาพจิต อาชญากรรม ความรุนแรง การเกิดจลาจล เป็นเงาตาม
ตัวของความเหลื่อมล้ำ

* Wilkinson, R. and Pickett : The Spirit Level : Why Greater Equality Makes Societies Stronga.
Blooms_bury Press, New York, 2010.

**Health and social problems are closely related to
Inequality among rich countries**

เมื่อเร็วๆ นี้ นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันที่ได้รับรางวัลโนเบลได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำในอเมริกา ชื่อว่า “The Price of Inequality : How Today’s Divided Society Endangers Our Society” โดยชี้ให้เห็นว่าความเหลื่อมล้ำเป็นอันตรายต่ออนาคตของอเมริกา อย่างไร

ประเทศไทยมีความไม่เป็นธรรม และความเหลื่อมล้ำสูง จึงควรเป็นเป้าหมายของคนไทยร่วมกันที่จะสร้างสังคมที่เป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ

(๓) มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปฏิเสธระบอบเผด็จการทุกรูปแบบ ระบอบประชาธิปไตยเป็นธรรมชาติและเป็นกระแสใหญ่ของโลก ไม่มีประเทศใดฝ่าฝืนได้ ประเทศไทยได้มีการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกันมาเกือบหนึ่งศตวรรษแล้ว ควรจะเป็นเป้าหมายร่วมกันได้แล้วว่าต้องมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย และปฏิเสธระบบเผด็จการทุกรูปแบบ

(๔) กลไกของรัฐมีสมรรถนะสูง มีคอร์รัปชันต่ำ ขณะนี้กลไกของรัฐมีสมรรถนะต่ำ มีคอร์รัปชันสูง ทำให้แก้ปัญหาต่างๆ ไม่ได้ เกิดความขัดแย้ง และวิกฤตต้องตั้งเป้าหมายว่าเราจะต้องมีกลไกของรัฐที่มีสมรรถนะสูง มีคอร์รัปชันต่ำ

(๕) มีการกระจายอำนาจการปกครองให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด ประเทศไทยรวมศูนย์อำนาจการปกครอง ทำให้กลไกของรัฐมีสมรรถนะต่ำ และมีคอร์รัปชันสูง และเป็นต้นตอของปัญหาอื่นๆ เกือบทุกชนิด ดังจะได้กล่าวให้ละเอียดต่อไป จำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจการปกครองไปให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองให้ได้มากที่สุด

(๖) คนไทยทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เสมอกัน ความเป็นพลเมืองสูง เป็นสังคมทางราบที่มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำโดยทั่วถึงเป็นสังคมเข้มแข็ง อันเป็นเหตุให้เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี

ข้อนี้มีความสำคัญยิ่ง เป็นจุดชี้ขาดว่าประชาธิปไตยจะได้ผลหรือไม่ ที่เราพัฒนาประชาธิปไตยมาเกือบร้อยปีแล้วยังไม่ได้ผล เพราะขาดข้อนี้ กล่าวคือ สังคมไทยเป็น “สังคมทางดิ่ง” ที่มีความสัมพันธ์ที่ไม่เสมอภาค คนข้างบนมีอำนาจ คนข้างล่างไม่มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ไม่มีอำนาจ ตราบไคที่สังคมยังเป็นสังคมทางดิ่งถึงจะมีการเลือกตั้ง ถึงจะมีการส่งสอนทางศาสนธรรม เศรษฐกิจก็ไม่ดี การเมืองก็ไม่ดี ศีลธรรมก็ไม่ดี

ประเทศอิตาลี ประเทศเดียวกัน ใช้รัฐธรรมนูญเดียวกันใช้กฎหมายเดียวกัน แต่ดูเหมือนเป็น ๒ ประเทศในประเทศเดียวกัน คือ อิตาลีตอนเหนือ เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี อิตาลีตอนใต้ตรงข้าม คำว่ามาเฟียก็มาจากอิตาลีตอนใต้ Robert Putnam จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดไปวิจัยพบว่าอิตาลีตอน

เหนือกับอิตาลีตอนใต้ โครงสร้างสังคมไม่เหมือนกัน ตอนเหนือเป็นสังคมแนวราบ ผู้คนมีความเสมอภาค มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ที่เรียกว่ามีความเป็นประชาสังคม หรือ Civil Society ส่วนอิตาลีตอนใต้เป็นสังคมแนวตั้ง บางเมืองก็เคร่งศาสนาแต่ศีลธรรมก็ไม่ดี พุทนามให้ชื่อหนังสือของเขาว่า “Making Democracy Work : Civic Tradition in Modern Italy” ซึ่งหมายถึงว่าการที่ประชาธิปไตยจะได้ผล ไม่ใช่อยู่ที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ต้องมีโครงสร้างทางสังคมที่เป็นทางราบ ผู้คนมีศักดิ์ศรี มีความเสมอภาค มีความเป็นพลเมืองสูง

จะต้องตราข้อนี้ไว้ให้ดีฯ ประชาธิปไตยของเราไม่ได้ผลมานานมากแล้ว เพราะเราสนใจประชาธิปไตยแค่การเลือกตั้ง แต่ไม่สนใจเลือกสังคมเข้มแข็ง ในมาตรการที่จะบรรลุเป้าหมายจะมีเรื่อง “การเปิดพื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง” ด้วย

๓.

การรวมศูนย์อำนาจการปกครอง ต้นเหตุปัญหาของประเทศ

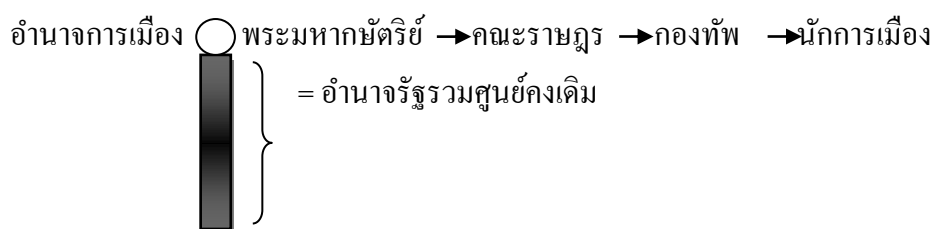
เรามักแก้ปัญหาก็ปลายเหตุ จึงแก้ไม่ได้

ต้นเหตุปัญหาของประเทศอยู่ที่การรวมศูนย์อำนาจการปกครอง

เราต้องพยายามทำความเข้าใจตรงนี้ให้ดีฯ คณะกรรมการปฏิรูปซึ่งมีนายอานันท์ ปันยารชุน อดีต นายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ซึ่งรวบรวมนักคิดนักวิชาการนักปราชญ์มาทำงานกันอย่างเข้มข้นได้จัดทำ รายงานชื่อ “ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ” ซึ่งจัดพิมพ์โดยสำนักงานปฏิรูป ได้กล่าวถึงปัญหาโครงสร้างอำนาจ ไว้อย่างลึกซึ้ง ควรที่คนไทยจะได้อ่านกันอย่างแพร่หลาย

แม้เรามีการเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ และผ่านการต่อสู้ทางการเมืองกันมาจน ไม่มีใครปฏิเสธระบบการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรได้ แต่สิ่งหนึ่งที่คงทนเกือบไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลยคือการ **ปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจ** ประเทศไทยปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางอย่างเบ็ดเสร็จมา ตั้งแต่สมัย ร.๕ เป็นเวลากว่า ๑๐๐ ปี การเปลี่ยนแปลง และการต่อสู้ถ้ามีมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นแต่ เพียงเปลี่ยนแปลงผู้ถืออำนาจสูงสุดที่ส่วนบนเท่านั้น ส่วนการปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจเบ็ดเสร็จไว้ที่ ส่วนกลางยังเหมือนเดิม

(รูปที่ ๒)

รูปที่ ๒ เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงผู้ถืออำนาจทางการเมืองสูงสุด แต่อำนาจรัฐรวมศูนย์ยังคงเดิมในรอบ ๑๐๐ ปีที่ผ่านมา

โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์นี้แท้ที่จริงเป็นโครงสร้างอำนาจเผด็จการ โครงสร้างอำนาจการปกครองที่แผ่สร้านปกคลุมไปทั้งแผ่นดินเป็นโครงสร้างที่ใหญ่โตแน่นหนาแข็งแกร่งมาก เรามักมองกันแต่ว่าการเมืองที่คุณภาพไม่ดีทำให้ระบบข้าราชการประจำไม่ดี แต่แท้ที่จริงแล้วระบบอำนาจรัฐรวมศูนย์มีผลต่อคุณภาพทางการเมืองอย่างมาก ดังจะกล่าวต่อไป โครงสร้างอำนาจรัฐเป็นต้นเหตุของปัญหา ซึ่งถ้าไม่แก้ไขเราจะแก้ไขปัญหานั้นๆไม่ได้

การปกครองรวมศูนย์อำนาจเป็นต้นเหตุของปัญหาใหญ่ๆอย่างน้อย ๖ ประการด้วยกันคือ

๑. **ทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ** ไม่ว่ากลัมนื้อหรือสมอง ถ้าเราไม่ได้ทำเองคิดเองก็จะอ่อนแอ การรวมศูนย์อำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลางทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ ถ้าชุมชนท้องถิ่นสามารถคิดเองทำเองได้ก็จะเข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะจัดการปัญหาต่างๆไปได้ ๘๐-๙๐ เปอร์เซ็นต์ เมื่ออำนาจรวมศูนย์ปัญหาจากทุกทิศทุกทางก็รุมเข้ามาที่ส่วนกลาง ซึ่งไม่สามารถรับมือได้ เรามีหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ตำบลประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบล ชุมชนท้องถิ่นเหล่านี้ครอบคลุมทุกตารางนิ้วของประเทศเป็นฐานของประเทศ เมื่อฐานของประเทศไม่แข็งแรงประเทศก็ไม่มั่นคง โครงสร้างใดๆ ไม่ว่าจะเป็นพระเจดีย์หรือปิรามิดฐานต้องกว้างและแข็งแรงจึงจะมั่นคง ประเทศไทยชวนเซเพราะฐานของประเทศอ่อนแอเนื่องจากการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ

๒. **ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจที่รวมศูนย์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น** วัฒนธรรมย่อมแตกต่างกันหลากหลายไปตามท้องถิ่นที่แตกต่างกัน แต่อำนาจที่รวมศูนย์ต้องการให้เหมือนกัน คือเหมือนกับที่ส่วนกลางกำหนด จึงขัดแย้งกัน วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงการร้องรำทำเพลง หรือศิลปวัฒนธรรมเท่านั้น แต่มีความหมายกว้างและลึกมาก หมายถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ อันรวมถึงคุณค่าร่วมกัน ความเชื่อร่วมกัน การทำมาหากิน ขนบธรรมเนียมประเพณี สุนทรียธรรม การดูแลรักษาสุขภาพ การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง ฯลฯ สัมผัสกันมาเป็นภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์ เป็นศักดิ์ศรี เป็นความภาคภูมิใจ เป็นความสุขของผู้คนที่ได้อยู่ในวัฒนธรรมของเขา การรวมศูนย์อำนาจคือการทำลายวัฒนธรรมท้องถิ่น ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับอำนาจที่รวมศูนย์มีอาการต่างๆ อาการอย่างหนึ่ง คือ ความรุนแรงที่จังหวัดชายแดนใต้ เป็นธรรมชาติที่ถ้ารัฐใดใจกว้างยอมให้ท้องถิ่นมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องการอยู่ร่วมกับรัฐนั้น ถ้ารัฐใดที่ส่วนกลางพยายามกลืนกินวัฒนธรรมท้องถิ่น ท้องถิ่นต้องกบฏเพราะความรู้สึกศักดิ์ศรีเชิงอัตลักษณ์นั้นแรง ทำนองท้องถิ่นใครใคร่รัก

๓. **ทำให้ระบบรัฐอ่อนแอ** ระบบรัฐที่เอาแต่ใช้อำนาจสั่งการจะอ่อนแอเพราะไม่เรียนรู้ เมื่อไม่เรียนรู้ก็จะมีสมรรถนะต่ำ เมื่อมีสมรรถนะต่ำก็แก้ปัญหอะไรไม่ได้ ปัญหาที่สะสมทำให้บ้านเมืองวิกฤตมากขึ้นๆ และเป็นต้นเหตุของความรุนแรง

๔. **ทำให้มีคอร์รัปชันสูง** ถ้าอำนาจเข้มข้นที่ไหน คอร์รัปชันก็จะมากเป็นเงาตามตัว ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ย้อนหลังไปร้อยกว่าปีเต็มไปด้วยคอร์รัปชัน ต่อมากระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง ประเทศเขาเล็กกว่าเรามาก มีประชากรเพียง ๖-๗ ล้านคน เขากระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นที่เรียกว่า Canton ถึง ๒๓+อีก ๓ กิ่งอัตโนมัติ ประชาชนถ้ามีส่วนโดยตรง และควบคุมโดยใกล้ชิด คอร์รัปชันก็หมดไป กลายเป็นประเทศน่าอยู่อย่างที่เรารู้จักกัน ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีคอร์รัปชันสูงอันดับต้นๆ การรวมศูนย์อำนาจเป็นต้นเหตุ การแก้ที่ปลายเหตุไม่ได้ผล

๕. **ทำให้การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองรุนแรง ทำให้เกิดระบอบธนธิปไตยและการเมืองด้อยคุณภาพ** เพราะอำนาจรัฐรวมศูนย์ ใครได้อำนาจทางการเมืองสูงสุด ก็กินรวบอำนาจหมดทั้งประเทศ นี่เป็นแรงจูงใจให้มีการต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองอย่างรุนแรง เดิมทีใช้พลังกำลังเข้าแย่งชิงอำนาจนี้ ต่อมาก็แปรรูปมาเป็นการลงทุนด้วยเงินจำนวนมหาศาลเพื่อจะได้ได้อำนาจทางการเมือง กลายเป็น ระบอบเงินเป็นใหญ่ หรือธนธิปไตย เมื่อลงทุนก็ต้องถอนทุนและแสวงกำไร คอร์รัปชันเชิงนโยบายก็ติดตามมา ทำให้การเมืองด้อยคุณภาพ ถ้ามีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง ก็ไม่มีใครอยากจะมาลงทุนขนาดหนักให้ได้ อำนาจทางการเมืองที่ส่วนกลาง เพราะมันไม่คุ้ม ประเทศที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง เราไม่ได้ยินเรื่องทำนองนี้

๖. **ทำให้ทำรัฐประหารได้ง่าย** อำนาจที่รวมศูนย์ยึดอำนาจได้ง่าย ใช้ทหารไม่กี่ร้อยคนก็ยึดได้แล้ว การยึดได้ง่ายเป็นแรงจูงใจให้เกิดรัฐประหาร ถ้าอำนาจกระจายไปสู่ท้องถิ่นโดยทั่วถึง รัฐประหารก็ทำไม่ได้ เพราะไม่รู้จะยึดตรงไหน ประเทศที่กระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น เช่น อินเดีย จึงไม่มีรัฐประหารเพราะทำไม่ได้

การปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ จึงเป็นต้นเหตุของปัญหาใหญ่ๆของประเทศอย่างน้อย ๖ ประการตามที่กล่าวข้างต้น คือ

- ชุมชนท้องถิ่นหรือฐานของประเทศอ่อนแอ
- ความขัดแย้งระหว่างอำนาจส่วนกลางกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ความรุนแรงในชายแดนใต้
- ระบบรัฐที่มีสมรรถนะต่ำ
- คอร์รัปชันสูง
- การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองรุนแรง ใช้เงินมาก การเมืองคุณภาพต่ำ
- ทำรัฐประหารได้ง่าย

ปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคไม่ให้อำนาจเมืองก้าวไปข้างหน้าได้ ประเทศมีสมรรถนะต่ำ ไม่สามารถแก้ปัญหาการขาดความเป็นธรรมและการมีความเหลื่อมล้ำมากเกินไปได้ ถ้ายังอยู่ในสภาพเช่นนี้ต่อไปจะเกิดจลาจล ควรถิ่นไทยจะร่วมกันแก้ไข อันที่จริงประเทศไทยมีทรัพยากรต่างๆมากทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางสังคม ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรทางศาสนาธรรม ทรัพยากรภาครัฐ และทรัพยากรภาคธุรกิจเอกชนที่สามารถนำมาจัดระบบการอยู่ร่วมกันด้วยความสุขความเจริญ

หัวใจของการแก้ปัญหาของประเทศ คือ การกระจายอำนาจ

ให้ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง

แนวคิดการจัดการตนเองไม่ได้คิดขึ้นเอง แต่มาจากประชาชนระดับล่างที่เขาพยายามทำงานกันมานานและตกผลึกความคิด แนวคิดการจัดการตนเองเลยเรื่องการปฏิบัติประชาชนไปอีก กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครองขาดความเป็นธรรม ประชาชนจะรวมตัวกันลุกฮือขึ้นต่อต้านล้มอำนาจการปกครองนั้น ปรากฏการณ์นี้มีมากในประวัติศาสตร์จีน แต่ความจริงอย่างหนึ่ง คือ ประชาชนที่ลุกฮืออาจจับได้รัฐบาลได้ แต่ประชาชนจัดการปกครองไม่ได้ ในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม นักศึกษารวมตัวกันล้มรัฐบาลทหารได้ แต่จัดการปกครองไม่ได้ อีก ๓ ปีต่อมาเกิดเหตุการณ์ ๖ ตุลาคมที่มีการเข่นฆ่านักศึกษาหรือเมื่อเร็ว ๆ นี้ประชาชนยึดปลัดประธานาธิบดีมูบารัค แต่จัดการปกครองไม่ได้ กองทัพมายึดอำนาจไป หรือพวกเขมรแดงยึดอำนาจรัฐได้แต่ไม่สามารถจัดการประเทศ ต้องฆ่าคนเขมรไปกว่า ๒ ล้านคน แล้วก็ไม่รอดจนเป็นระบบทุนเช่นอย่างทุกวันนี้ หรือแม้ประเทศที่ทำการเลือกตั้งแล้วอย่างประเทศไทย หรือฟิลิปปินส์ หรือแม้แต่อังกฤษ และสหรัฐอเมริกาเอง ก็ยังไม่สามารถจัดการให้มีการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นธรรมได้

แนวคิดเรื่องการจัดการตนเองจึงเป็นเรื่องใหญ่มาก

แนวคิดเรื่องการจัดการตนเองไปเลยเรื่องอำนาจ ไปถึงสมรรถนะของประชาชน

เพียงแต่มีอำนาจ ไม่ว่าจะระดับไหน ถ้าขาดสมรรถนะที่จะทำให้สำเร็จ ก็กลับมีโทษ เพราะมีอำนาจแล้วแก้ไขอะไรไม่ได้ แต่มีอำนาจมากก็คอร์รัปชันมาก ดังที่กล่าวมาแล้ว

แต่การจัดการหมายถึงสมรรถนะหรืออิทธิปัญญา (อิทธิ= ความสำเร็จ) หรือปัญญาที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ การจัดการทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปไม่ได้ (Management make the impossible possible) เราทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ เพราะขาดความสามารถในการจัดการ อันเป็นผลจากการศึกษาที่เน้นการท่องวิชาแต่ทำอะไรไม่เป็น

การจัดการตนเอง หมายถึงการจัดการ ๒ เรื่องใหญ่ๆ คือ **หนึ่ง จัดการพัฒนาย่างบูรณาการ สอง จัดการพัฒนานโยบาย**

การที่พื้นที่ ไม่ว่าจะระดับชุมชน หรือระดับท้องถิ่น หรือระดับจังหวัด จะมีความร่มเย็นเป็นสุข ต่อเมื่อมีการพัฒนาย่างบูรณาการ และมีการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล โดยพัฒนา ๘ เรื่องอย่างเชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน คือ “เศรษฐกิจ – จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-การศึกษา-ประชาธิปไตย” เมื่อเกิดการพัฒนาทั้ง ๘ เรื่องอย่างบูรณาการจะเกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล เกิดความเป็นปรกติสุข และความยั่งยืน

การที่ชุมชนก็ตาม ท้องถิ่นก็ตาม จังหวัดก็ตาม สามารถจัดการตนเองให้เกิดการพัฒนาการอย่างบูรณาการ จึงเป็นสมรรถนะอย่างยิ่ง เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะทำให้เกิดความเป็นปรกติสุขและความยั่งยืน และถ้าหากทุกชุมชนจัดการตนเองได้ ทุกท้องถิ่นจัดการตนเองได้ ทุกจังหวัดจัดการตนเองได้ ประเทศไทยทั้งประเทศจะเกิดความเป็นปรกติสุข และความยั่งยืน

ส่วนการจัดการพัฒนานโยบายนั้น จะเกิดตามมา เพราะในความพยายามพัฒนาอย่างบูรณาการนั้น จะพบว่าอะไรเป็นอุปสรรคบ้าง ซึ่งถ้าแก้ไขอุปสรรคนั้นๆ จะทำให้ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น หรืออาจจะพบว่า อะไรที่ขาดไปบ้าง ซึ่งถ้าเติมสิ่งขาดจะทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทำได้ดีขึ้น การขจัดอุปสรรค กับการเติมสิ่งขาด เหล่านี้แหละเป็นเรื่องของนโยบายที่จะต้องมีการจัดการพัฒนา โดยที่เรื่องนโยบายเป็นเรื่องยาก และเกี่ยวข้องกับหลายฝ่าย จำเป็นต้องมีการร่วมคิดร่วมทำ กระบวนการสมัชชา เช่น สมัชชาระดับตำบล สมัชชาระดับจังหวัด สมัชชาเฉพาะประเด็น สมัชชาระดับชาติ เป็นกลไกของการพัฒนานโยบาย หากชุมชนก็ตาม ท้องถิ่นก็ตาม จังหวัดก็ตาม มีความสามารถในการจัดการพัฒนานโยบาย ก็เรียกว่าชุมชนท้องถิ่น จังหวัด มีสมรรถนะสูงมากในการจัดการ อันจักเป็นไปเพื่อเพิ่มความเป็นปกติสุข และความมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น

แนวคิดเรื่องชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง นั้นมีความสำคัญยิ่ง เพราะไปเลยแนวคิดเรื่องการแข่งขันอำนาจ ไปสู่การสร้างสมรรถนะการจัดการของสังคมระดับย่อยขึ้นมา ที่สมานพลัง ๕ ประการ หรือเบญจพลัง เข้ามาด้วยกัน คือ

- (๑) พลังทางสังคม หรือพลังความสามัคคี คือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ
- (๒) พลังทางปัญญา คือ การต้องอาศัยข้อมูล ความรู้ เหตุผล
- (๓) พลังทางการจัดการ คือ การเชื่อมโยงองค์ประกอบต่างๆ ไปสู่ความสำเร็จ
- (๔) พลังความถูกต้อง คือ การพัฒนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืน
- (๕) พลังแห่งสันติวิธี วิธีการที่ใช้เป็นสันติวิธี อาศัยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เกิดความเคารพ และความเชื่อถือไว้วางใจกัน สันติวิธีเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ให้อาชนะสิ่งยาก

แนวทางการพัฒนานี้เป็นแนวทางกระชับพื้นที่ขึ้นมาจากข้างล่าง คือ ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ซึ่งทำได้ง่ายกว่า และได้ผลดีกว่า การพัฒนาลงมาจากข้างบน เราพัฒนาลงมาจากข้างบนมานานแล้ว แล้วก็ไม่ได้ผลบ้างเมืองแตกแยกและวิกฤตมากขึ้น เหมือนพยายามสร้างพระเจดีย์จากยอด ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างสำเร็จจากยอด เพราะจะพังลงๆ พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน เมื่อฐานแข็งแรงก็จะรองรับทั้งหมดให้มั่นคง

แนวทางชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเองหรือที่เรียกว่าพัฒนาโดยกระชับพื้นที่ขึ้นมาจากข้างล่างนี้ เป็นยุทธสร้างฐานพระเจดีย์ของประเทศไทย ซึ่งเมื่อฐานของประเทศแข็งแรงก็จะรองรับประเทศให้มั่นคง

แนวคิดนี้ยังอาศัยหลักการว่าความถูกต้อง ต้องก่อตัวขึ้นมาจากหน่วยย่อยข้างล่าง ซึ่งจะป้องกันไม่ให้เราล้มเหลวแบบประเทศตะวันตกด้วย ดังจะอธิบายในตอนต่อไป

๕.

ความถูกต้องต้องก่อตัวขึ้นมาจากหน่วยย่อยข้างล่าง

ระบบร่างกายของเราทุกคนเป็นระบบที่ซับซ้อนสุดประมาณ แต่เราทุกคนเติบโตขึ้นมาจากเซลล์เซลล์เดียว ซึ่งเกิดจากไข่ของแม่ผสมกับสเปิร์มของพ่อ เซลล์เซลล์เดียวนี้นี้ต้องมีความถูกต้องทุกอย่าง จึงจะให้กำเนิดแก่คนที่มีความสมบูรณ์ ถ้ามีอะไรผิดปกติไปแม้นิดเดียวอาจทำให้ชีวิตใหม่นี้ตายหรือมีความพิการ

เช่น ในเซลล์เดียวที่ว่ามีดีเอ็นเอ ซึ่งเป็นรหัสชีวิตที่มีความยาวถึงสามพันล้านตัวอักษร บางครั้งมีความผิดปกติไปที่อักษรตัวเดียว ระบบทั้งหมดก็รวนไปได้

เซลล์เซลล์เดียวที่มีความถูกต้องทุกอย่างจะแบ่งตัวเป็น ๒ เป็น ๔ เป็น ๘ เป็น ๑๖....เรื่อยๆไปและเจริญแตกตัวไปเป็นสมอง เป็นหัวใจ ดับ ปอด ไต ลำไส้.... แต่ละอวัยวะมีความซับซ้อนสุดประมาณ แต่ทั้งหมดต้องมีความถูกต้อง เราจึงมีสุขภาพดี และอายุยืน

ความถูกต้องของระบบร่างกายทั้งหมดมาจากความถูกต้องของหน่วยย่อย คือเซลล์ เซลล์เป็นหน่วยย่อยพื้นฐานของทุกอวัยวะ เซลล์มีความถูกต้องทำให้อวัยวะมีความถูกต้อง อวัยวะมีความถูกต้องทำให้ชีวิตมีความถูกต้อง

(รูปภาพ)

รูปที่ ๓ ชีวิตเริ่มมาจากเซลล์เซลล์เดียว เซลล์หรือหน่วยย่อยพื้นฐานต้องมีความถูกต้อง จึงให้กำเนิดชีวิตที่มีความเป็นปกติ

หน่วยย่อยพื้นฐานของสังคมคือชุมชน

สรรพชีวิตเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ และเป็นไปตามธรรมชาติหรือตามหลักของธรรมชาติ สัตว์ก็เรียนรู้โดยธรรมชาติว่าถ้าอยู่กันเป็นฝูง จะช่วยให้รอดชีวิตมากกว่าอยู่เดี่ยวๆ ฝูงสัตว์ก็คือชุมชน มนุษย์ตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์และเก็บของป่ากิน ก็อยู่กันเป็นกลุ่มๆหรือชุมชน เพราะพบว่าอยู่เป็นกลุ่มดีกว่าอยู่เดี่ยวๆ เช่น ปลอดคักกว่า ช่วยกันจับสัตว์ได้ดีกว่า ครั้นเมื่อประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปีที่แล้วเมื่อค้นพบเทคโนโลยีการเกษตรก็ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นชุมชนเกษตรกรรม ชุมชนเกษตรกรรมมีความยั่งยืนประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี เพราะเป็นระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ตรงนี้เป็นเรื่องที่จะต้องตราไว้ให้ดีกว่าเมื่อมนุษย์คิดตามธรรมชาติ เช่น ในครอบครัวและในชุมชน คือ การอยู่ร่วมกัน (Living together) เป็นสำคัญ ไม่ได้คิดเชิงกฎหมายสูงสุด เสรีภาพสูงสุด หรือกำไรสูงสุดเป็นสำคัญ

การอยู่ร่วมกันในชุมชนทำให้ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประนีประนอมจัดระบบการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน เคารพและอนุรักษ์ธรรมชาติ ดังที่เรียกแผ่นดินว่าพระแม่ธรณี แม่น้ำว่าพระแม่คงคา และมีรุกขเทวดาสถิตอยู่โคนไม้ เหล่านี้เป็นคติเชิงคุณค่า เมื่อเห็นคุณค่าก็ไม่ทำลาย เมื่อไม่ทำลายก็สมดุลและยั่งยืน ลองคิดดูให้ดีว่า ระบบการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม คือ ศิลธรรม จึงกล่าวว่าชุมชน คือ ที่อยู่ของศิลปธรรม ในขณะที่สังคมข้างบนเกือบจะไม่มีที่อยู่ของศิลปธรรมเลย แม้มีการสอนวิชาศิลปธรรมก็ไม่มีความรู้ เพราะศิลปธรรมไม่ใช่วิชา แต่ คือ ระบบการอยู่ร่วมกัน

เมื่อชุมชน คือ ศิลธรรม หรือความถูกต้อง หรือการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล จึงยั่งยืนมาช้านาน ประมาณ ๑๐,๐๐๐ ปี

สังคมเมืองซึ่งเป็นสังคมขนาดใหญ่ เพิ่งเป็นเรื่องไม่กี่ร้อยปีมานี้เอง เกิดจากการค้า และอุตสาหกรรม ที่เติบโตขึ้น สังคมใหญ่ข้างบนเป็นสังคมแบบตัวใครตัวมัน ขาดความเป็นชุมชน ไม่ได้คิดเชิงการอยู่ร่วมกัน อีกต่อไป แต่คิดเชิงแสวงหากำไรสูงสุด คิดเชิงอำนาจ คิดเชิงการค้าเสรี กลายเป็นระบบทุนนิยมขนาดใหญ่ที่ เชื่อมโยงและซับซ้อน เต็มไปด้วยมายาคติต่างๆ

ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นเศรษฐกิจจริง และบูรณาการกับการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ระบบเศรษฐกิจมหภาค ทุนขนาดใหญ่มีอำนาจมาก ทุนใหญ่กินทุนเล็ก มีความซับซ้อน เกิดวิกฤต ในระบบ ได้ง่าย ไม่มั่นคง นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ และการทำลายสิ่งแวดล้อมสูง ดังที่ทำให้เกิดสภาวะโลกร้อนและภัยพิบัติต่างๆ แม้ประเทศต้นแบบเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างอังกฤษ และสหรัฐอเมริกาไม่สามารถต้านพลังของทุนขนาดใหญ่ ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำเศรษฐกิจขนาดหนัก และเกิดวิกฤตอื่นๆ ต่อไป อย่างไม่มีทางแก้ไข และคงแก้ไขไม่ได้ในระบบเศรษฐกิจมายาคติแบบเดิมเพราะระบบเศรษฐกิจข้างบนซับซ้อน และมีมายาคติมากเกินไปที่จะทำให้ถูกต้องได้

ความถูกต้องต้องก่อตัว (self-organized) ขึ้นมาจากหน่วยย่อยข้างล่าง

ประจักษ์ร่างกายของเราที่ซับซ้อนเกิดมาจากความถูกต้องของเซลล์เซลล์เดียว

เซลล์ของสังคมคือชุมชน ชุมชนมีขนาดเล็ก และผู้คนอยู่ใกล้ชิดกันคำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน ชุมชนจึงรวมตัวกันจัดการตนเองให้มีความถูกต้องได้ง่าย

ชุมชนที่มีความถูกต้องหลายๆ ชุมชนรวมกันเป็นท้องถิ่นจัดการตนเองให้มีความถูกต้อง

ท้องถิ่นหลายๆ ท้องถิ่นรวมกันเป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่ เช่น จังหวัด และกลุ่มจังหวัด ตามรูปที่ ๔

หรือพระเจดีย์แห่งการพัฒนา

รูปภาพ

รูปที่ ๔ พระเจดีย์แห่งการพัฒนา ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจัดการตนเองได้เป็นฐานของพระเจดีย์ องค์พระเจดีย์คือระบบต่างๆ ที่ต้องเชื่อมระหว่างฐานกับยอด ระบบและฐานต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ยอดคือความเป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจัดการตนเองได้ มีความถูกต้องจะเป็นฐานที่มีความถูกต้องของประเทศ

องค์พระเจดีย์คือระบบต่างๆ เช่น ระบบเศรษฐกิจ ระบบการศึกษา ระบบสุขภาพ ระบบการเมือง การปกครอง ระบบความยุติธรรม ไม่ใช่เป็นไปแบบแยกส่วน แต่เชื่อมโยงประสานระหว่างฐานกับยอดของพระเจดีย์ ต้องเกื้อกูลให้ฐานแข็งแรง ไม่ใช่ทิ้งฐานหรือทุบฐาน ฐานที่แข็งแรงก็จะเกื้อกูลให้ระบบนั้นๆ มีความถูกต้องและมั่นคง ทั้งหมดต้องมุ่งสู่ความเป็นธรรม คือยอดพระเจดีย์ที่เปล่งรัศมีของความถูกต้อง ระบบที่ไม่เชื่อมโยงกับฐานจะสร้างความเป็นธรรมไม่ได้

ไม่มีพระเจดีย์องค์ใด สร้างสำเร็จจากยอด พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน

ระบบเศรษฐกิจมหภาคที่เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจชุมชนอย่างเกื้อกูลกัน จะมีความมั่นคง ไม่วุ่นวายวิกฤตบ่อยๆ แบบปัจจุบันทั้งโลก เพราะไม่เชื่อมกับฐาน

ถ้าเราเข้าใจเรื่องความถูกต้องต้องก่อตัวขึ้นมาจากหน่วยย่อยข้างล่าง คือชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง และรูปพระเจดีย์แห่งการพัฒนา บ้านเมืองของเราไม่ยากเลยที่จะมีการพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ภายใน ๕-๑๐ ปี ก็เห็นหน้าเห็นหลัง ดังจะมีรายละเอียดในบทต่อไป

๖.

กระบวนการชุมชน

ชุมชนจัดการตนเอง

ประชาธิปไตยชุมชน

กระบวนการชุมชน หรือชุมชนจัดการตนเอง หรือกระบวนการประชาธิปไตยชุมชนมีความสำคัญยิ่ง ถ้าเข้าใจ ปฏิบัติ และสนับสนุนการปฏิบัติ ฐานของประเทศจะเข้มแข็งทุกด้าน กระบวนการนี้ประกอบด้วย

(๑) สร้างผู้นำชุมชน สภาผู้นำชุมชนเป็นการก่อตัวขึ้นมาเอง (self-organized) ของผู้นำในชุมชน โดยไม่มีใครแต่งตั้ง ผู้นำชุมชนในระดับหมู่บ้านมีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นทางการมี ๓ คนเท่านั้น คือผู้ใหญ่บ้าน ๑ กับ สมาชิกสภาบริหารส่วนตำบล ๒ คน ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการมีจำนวนมาก เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพต่างๆ ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มเยาวชน ผู้นำกลุ่มผู้สูงอายุ ครู ศิลปิน พระ ปราชญ์ชาวบ้าน อาจมีรวมกัน ๔๐-๕๐ คน

ผู้นำตามธรรมชาติเหล่านี้โผล่ปรากฏขึ้นมาเองจากการทำงานร่วมกัน โดยจะมีคุณสมบัติ ๕ ประการดังนี้

- (๑) เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม ถ้าเป็นคนเห็นแก่ตัวชาวบ้านก็ไม่ยอมรับ
- (๒) เป็นคนสุจริต
- (๓) เป็นคนฉลาด
- (๔) เป็นคนติดต่อสื่อสารเก่ง ทำให้เกิดความร่วมมือ
- (๕) เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ผู้นำตามธรรมชาติเหล่านี้ โดยรวมจะมีคุณสมบัติสูงกว่าผู้นำโดยการแต่งตั้ง หรือเลือกตั้ง ซึ่งไม่แน่ว่าจะมีคุณสมบัติครบทั้ง ๕ ข้อ ดังกล่าว ฉะนั้น ผู้นำตามธรรมชาติเหล่านี้ ต้องถือว่าเป็นคนดี คนเก่ง และมีจำนวนมาก ในโครงสร้างอำนาจที่เป็นทางการผู้นำตามธรรมชาติที่เป็นคนดี คนเก่ง และมีจำนวนมาก เหล่านี้จะไม่สามารถเข้าไปมีบทบาท เพราะโครงสร้างอำนาจเป็นโครงสร้างที่ปิดและแคบ แต่สภาผู้นำชุมชนซึ่งประกอบด้วยผู้นำที่เป็นทางการ ๓ คน กับผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือผู้นำตามธรรมชาติ ประมาณ ๔๐-๕๐ คน เป็นโครงสร้างที่เปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง ที่ทำให้คนเก่งคนดีจำนวนมากเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา

เรามีหมู่บ้านทั้งหมดประมาณ ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ถ้าแต่ละหมู่บ้านมีผู้นำตามธรรมชาติเข้ามาก่อตัวเป็นสภาผู้นำชุมชนก็เท่ากับเรามีผู้นำชุมชนอันหลากหลายประมาณ $80,000 \times 50 = 4,000,000$ คน เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาประเทศ

สภาผู้นำชุมชน คือ องค์กรการจัดการของชุมชน ชุมชนต้องมีเครื่องมือในการจัดการ ชื่อกลางๆ คือ องค์กรชุมชน ส่วนจะเรียกชื่ออะไรอื่นก็สุดแล้วแต่แต่ละชุมชน สภาผู้นำชุมชนเป็นชื่อหนึ่งขององค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการส่งเสริมให้เกิดองค์กรชุมชน

(๒) **สำรวจข้อมูลชุมชน** สภาผู้นำชุมชนจัดให้มีการสำรวจข้อมูลชุมชนทุกๆ ด้าน ทั้งเรื่องที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ข้อมูลทางเศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งประวัติศาสตร์ชุมชน การสำรวจข้อมูลชุมชนจะขาดเสียมิได้ เพราะทำให้เข้าใจตนเอง และเป็นฐานให้คิดให้พัฒนาต่อไป หลายชุมชนสำรวจที่ดิน และการใช้ที่ดินของตนเอง มีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ เช่น จีไอเอสในการสำรวจด้วย ทำให้จัดการการใช้ที่ดินได้ดีขึ้น ซึ่งเขาเรียกกว่าการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน

(๓) **ทำแผนชุมชน** นำข้อมูลชุมชนมาทำแผนชุมชน แผนชุมชนนี้จะเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการทุกด้านพร้อมกันไปทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยอาจเน้นบางเรื่องที่เป็นปัญหาเฉพาะหน้าก็ได้ เช่น การแก้ปัญหาอุทกภัย แก้ปัญหาเสียดัด ฯลฯ เป้าหมายทางเศรษฐกิจนั้นทุกชุมชนควรตั้งเป้าหมายสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เพราะการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุขที่สำคัญที่สุด เป้าหมายทางสังคมทุกชุมชนควรตั้งเป้าหมายว่าจะเป็นสังคมที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน โดยสำรวจคนที่อาจถูกทอดทิ้ง เช่น ผู้สูงอายุ เด็กกำพร้า คนพิการ และจัดให้มีอาสาสมัครดูแลทุกคน เป้าหมายทางสิ่งแวดล้อมก็ควรตั้งเป้าที่จะจัดการขยะได้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ พื้นฟูป่าไม้ต้นน้ำลำธาร เป็นต้น

(๔) **เสนอแผนชุมชนต่อสภาประชาชน** สภาประชาชนหรือสภาชุมชน คือที่ประชุมของคนทั้งชุมชน เนื่องจากชุมชนหมู่บ้านมีประชากรไม่มาก ประมาณ ๕๐๐-๑,๐๐๐ คน ประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) ที่ทุกคนมีส่วนร่วมโดยตรงจึงเป็นไปได้ ต่างจากประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น และประชาธิปไตยระดับชาติ ที่ต้องอาศัยการเลือกตั้ง เป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (indirect democracy) หรือประชาธิปไตยตัวแทน (represented democracy) ถึงขณะนี้เราควรจะเข้าใจว่าประชาธิปไตย ๓ ระดับ คือ

- ประชาธิปไตยชุมชน อาศัยการมีส่วนร่วมโดยตรง
- ประชาธิปไตยท้องถิ่น อาศัยการเลือกตั้ง
- ประชาธิปไตยระดับชาติ อาศัยการเลือกตั้ง

สภาผู้นำชุมชนเสนอแผนชุมชนให้สภาประชาชนพิจารณา ที่ประชุมจะเพิ่มเติม ตัดออก ดัดแปลง หรืออย่างไรก็สุดแต่จะพิจารณา ในที่สุดสภาประชาชนรับรองแผนชุมชน แผนชุมชนก็กลายเป็นแผนที่คนทั้งชุมชนร่วมกันทำมา

(๕) **คนทั้งชุมชนร่วมขับเคลื่อนแผนชุมชน** เมื่อคนทั้งชุมชนร่วมทำแผนชุมชนจึงเข้าใจและร่วมขับเคลื่อนได้ ต่างจากแผนที่ทางราชการทำลงไปแต่ชาวบ้านไม่เข้าใจ แบบ “ทางการเขาสั่งมาว่าให้ชาวบ้าน

.....” ไม่สามารถคิดอ่านด้วยตนเอง จึงไม่เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง เมื่อคนทั้งชุมชนช่วยกันขับเคลื่อนแผนชุมชน การพัฒนาอย่างบูรณาการก็เกิดขึ้นเป็นลำดับๆ

(๖) เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยที่แผนชุมชนเป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ เมื่อขับเคลื่อนตามแผนก็จะเกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ ๘ เรื่อง อย่างเชื่อมโยงกัน คือ

“เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ-การศึกษา-ประชาธิปไตย”

ควรพยายามทำความเข้าใจความสำคัญของ “การพัฒนาอย่างบูรณาการ” ตรงนี้ให้ดี

องค์ประกอบทั้ง ๘ เชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน ไม่ได้แยกเป็นส่วนๆ แบบการพัฒนาที่เอาหน่วยงานเป็นตัวตั้ง กระบวนการทั้งหมดเป็นประชาธิปไตยอยู่ในตัว แต่เป็นประชาธิปไตยที่กินได้ คือทำให้เศรษฐกิจ-จิตใจ-สังคม---.....ทั้งหมดดีขึ้นด้วย ไม่เหมือนประชาธิปไตยระดับบนที่มีแต่การเลือกตั้ง หลักจากนั้นไม่แน่นอน หรือหวังไม่ได้ว่าอะไรๆ จะดีขึ้น

เรื่องคุณภาพเด็กและเยาวชนจะดีขึ้นได้อย่างไร ถ้าพัฒนาเฉพาะเรื่องเด็กและเยาวชนเท่านั้น แต่พ่อแม่ยากจนเกินไป ต้องออกจากบ้านไปทำมาหากินที่อื่นยังไม่พอกิน แต่ต้องบูรณาการกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งมีเป้าหมายสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เช่นเดียวกันปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมก็จะแก้ไขไม่ได้ ถ้าประชาชนยากจนเกินไป การสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่จึงเชื่อมโยงกับการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อม

การพัฒนาอย่างบูรณาการทำให้เกิดความสมดุล ความสมดุลทำให้เกิดความเป็นปกติสุขและยั่งยืน

การพัฒนาโดยเอากรมหรือส่วนราชการเป็นตัวตั้ง เป็นการพัฒนาแบบแยกส่วน เพราะกรมตั้งขึ้นแยกเป็นเรื่อยๆ เช่น กรมดิน กรมน้ำ กรมต้นไม้ กรมข้าว.... กรมจึงพัฒนาอย่างบูรณาการไม่ได้ จึงไม่สามารถสร้างความเป็นปกติสุขและความยั่งยืนได้ ความล้มเหลวของการพัฒนาเกิดขึ้นเพราะเหตุนี้

การพัฒนาต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง พื้นที่คือชุมชนท้องถิ่น

กรมเป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ได้มากถ้าทำงานโดยสนับสนุนเชิงวิชาการและนโยบาย

ประชาธิปไตยชุมชน เนื่องจากบูรณาการอยู่กับการพัฒนาอย่างบูรณาการ จึงเป็นประชาธิปไตยคุณภาพ คือทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และเพราะเป็นประชาธิปไตยทางตรง ไม่อาศัยการเลือกตั้ง จึงไม่มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง ไม่เป็นธนาธิปไตยหรือ money politics ซึ่งก่อความเสียหาย การทะเลาะเบาะแว้งและความรุนแรง ประชาธิปไตยชุมชนจึงเป็นประชาธิปไตยสมานฉันท์

คนในชุมชนเขาเป็นญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน เป็นพวกเดียวกัน การเมืองระดับชาติซึ่งแบ่งเป็นพรรคการเมืองที่ต่อสู้กัน หากนำการต่อสู้ลงไปสู่ชุมชนก็จะทำให้ชุมชนแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายเสียความสามัคคี ขาดความสงบสุข แต่ถ้าชุมชนรวมตัวกันจัดการตนเองได้อย่างเข้มแข็ง ประชาธิปไตยชุมชนซึ่งเป็นประชาธิปไตยสมานฉันท์ก็จะเป็นปราการป้องกันความแตกแยกที่จะมาจากข้างบนได้ และถ้าชุมชนเข้มแข็งโดยทั่วตลอด ฐานของความสมานฉันท์ก็จะแข็งแรงและส่งผลลดความแตกแยกข้างบนลงได้

ชุมชนจัดการตนเองจึงมีความสำคัญยิ่งแม้เพราะเหตุนี้

ชุมชนที่เข้มแข็งสามารถจัดการเรื่องต่างๆ เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น เรื่องการท่องเที่ยวชุมชน พลังงานชุมชน สถาบันการเงินชุมชน เป็นต้น

ถ้าฝ่ายต่างๆ เข้าใจความสำคัญของชุมชน ว่าชุมชนเปรียบประดุจเซลล์ของสังคม ถ้าเซลล์มีความถูกต้องก็จะทำให้อวัยวะต่างๆ ของสังคมและสังคมทั้งหมดมีความถูกต้อง ก็อยู่ในฐานะที่จะสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนได้ทั้งสิ้น เช่น กรมกองต่างๆ คณะวิชาในมหาวิทยาลัย บริษัทธุรกิจเอกชนซึ่งจะกล่าวถึงต่อไป

๓.

ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง

ท้องถิ่นเป็นองค์กรของรัฐที่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) มี ๓ ประเภท คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) อปท. ทั้ง ๓ ประเภทมีรวมกันประมาณ ๗,๐๐๐ องค์กร

แต่ละตำบลโดยเฉลี่ยมีประมาณ ๑๐ หมู่บ้าน

แต่ละจังหวัดโดยเฉลี่ยมีประมาณ ๑๐๐ ตำบล ๑,๐๐๐ หมู่บ้าน

การจัดการตนเองของท้องถิ่น และของจังหวัดประกอบด้วยหลักการ ๘ ประการดังต่อไปนี้

(๑) จัดทำข้อมูลตำบล หรือข้อมูลจังหวัด

(๒) จัดประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ และเป้าหมายร่วม

(๓) ทำแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ โดยเอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง

(๔) ประสานและติดตามการพัฒนาตามแผน

(๕) แสวงหาความสนับสนุนทั้งจากภายในและภายนอก

(๖) ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

(๗) ทำการสื่อสารอย่างทั่วถึงทั้งภายในและภายนอกพื้นที่

(๘) ขับเคลื่อนนโยบายเพื่อชุมชนท้องถิ่น เช่น การประชุมสมัชชาระดับตำบล สมัชชาระดับจังหวัด สมัชชาเฉพาะประเด็น สมัชชาระดับชาติ

ทั้ง ๘ เรื่องมีผู้คนและองค์กรเกี่ยวข้องอย่างหลากหลาย จึงต้องการการจัดการการประสานงานอย่างมาก ความสำเร็จอยู่ที่การจัดการประสานงานที่ดี จึงควรมีก่อนหน้านี้ที่มีจิตและทักษะในการจัดการประสานงานทำหน้าที่ย่างต่อเนื่อง อาจมีศูนย์ประสานงานจังหวัดจัดการตนเอง เครื่องมือที่จะดำเนินไป คือ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive Learning through action) ไม่ควรคิดว่าใครมีอำนาจเหนือใครและจะไปสั่งการใคร นั่นเป็นการบริหารแบบโบราณในแนวคิด เป็นการใช้อำนาจ ซึ่งใช้ไม่ได้ผลในการพัฒนาที่ซับซ้อน การเอาความรู้เก่าๆ ที่มีอยู่มาใช้โดยไม่เรียนรู้ก็ไม่ได้ผล เพราะบริบทของงานมีความซับซ้อนและจำเพาะ จึงต้องเรียนรู้ในการปฏิบัติตนเอง จะเรียนรู้เดี่ยวๆ ก็ไม่ได้ เพราะมีหลายคนและหลาย

องค์กรเกี่ยวข้อง ทุกคนทุกองค์กรมีความสำคัญต่อความสำเร็จ และความล้มเหลวของงาน ฉะนั้นจึงต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

ในการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติต้องการคุณค่าชุดหนึ่ง คือ (๑) การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของทุกคน (๒) มีความเอื้ออาทรต่อกัน (๓) มีความเปิดเผยและจริงใจ (๔) ใช้สัมมาวาจาเมื่อการเรียนรู้ร่วมกันดำเนินไปจะเกิดทุนที่มีค่าอย่างยิ่ง นั่นคือเกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน (Trust) อันทำให้เกิดความปิติ ปราโมทย์ ความอิ่มใจ ที่ได้ทำงานด้วยกัน และการทำงานเป็นผลสำเร็จโดยง่าย ความเชื่อถือไว้วางใจกันนี้เงินที่ร้อยก็พันล้านก็ซื้อไม่ได้ แต่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

ถ้าดูให้ดีๆ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัตินี้ คือ การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ที่ทำให้ทุกคนมาเสมอภาค มีภราดรภาพ เป็นประชาธิปไตยทางตรง เป็นการรวมพลังทางสังคม หรือพลังของความสามัคคีคือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ พลังทางปัญญาคือการเรียนรู้ พลังของการจัดการ เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนหรือคนทั้งหมด ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่ง

ฉะนั้นกระบวนการชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง จึงเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เปลี่ยนจากระบบปิดที่คนไม่กี่คนทำหน้าที่บริหารประเทศซึ่งทำไม่ไหวแล้วไม่ได้ผลแล้ว มาเป็นระบบเปิดที่คนไทยทั่วประเทศเข้ามามีส่วนในการจัดการตนเอง เพื่อให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ นั่นคือสร้างสังคมที่ถูกต้องเป็นธรรม

ประเทศไทยมีทุนประเภทต่างๆ มากมาย ทั้งทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางศาสนธรรม ทุนภาครัฐ ทุนภาคธุรกิจ เป็นต้น หากเข้าใจเรื่องการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น และเข้าใจว่าเครื่องมือของการพัฒนาคือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ทุนประเภทต่างๆ ก็สามารถทำงานร่วมกันในพื้นที่ ประเทศไทยจะเข้มแข็งและกลายเป็นประเทศน่าอยู่ภายในเวลาไม่นานเลย

๘.

การถักทอกันทำงานในพื้นที่

โอกาสของประเทศไทย

ถ้ามองการบริหารประเทศในระดับบนทุกอย่างจะดูยากลำบากและติดขัดไปหมด จนเกิดความท้อถอยหรือสลดหดหู่ แต่ถ้ามองลงไปข้างล่าง การทำงานโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งสามารถถักทอกันทำงานระหว่างบุคคลและองค์กรต่างๆ ซึ่งเมื่อถักทอกันแล้วทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้

การถักทอกันมีทั้งทางแนวดิ่งและแนวนิ่ง(รูปที่ ๕) ทางแนวดิ่งมีโครงสร้างของกระทรวงต่างๆ ทางแนวราบมีองค์กรต่างๆ เช่น

รูป-----

รูปที่ ๕ การถักทอกันทำงานในพื้นที่ที่เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้งทั้งทางแนวดิ่ง และแนวราบ

พอช. = สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

สสส. = สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมความเข้มแข็งของท้องถิ่น

สปสข. = สำนักงานกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ส่งเสริมระบบสุขภาพ และกองทุนสุขภาพตำบล

สข. = สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ส่งเสริมจังหวัดจัดการตนเอง

ธกส. = ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ส่งเสริมสถาบันการเงินของชุมชน

สสค. = สถาบันส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน ส่งเสริมการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน

ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ในการจัดการตนเอง สามารถดึงองค์กรต่างๆ ทั้งทางแนวดิ่งและแนวตั้งเข้ามาถักทอกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างบูรณาการ

รูปที่ ๖ แสดงการพัฒนา ๘ ด้านเข้ามาเชื่อมโยงอย่างบูรณาการกัน ทั้ง ๘ เรื่อง

รูป-----

รูปที่ ๖ การถักทอการทำงานในพื้นที่สู่การพัฒนาอย่างบูรณาการ ๘ เรื่อง เป็นปัจจัยเกื้อหนุนและกัน จะพัฒนาแต่ละเรื่องแบบแยกส่วนนั้นยากลำบากหรือเป็นไปได้ไม่ได้ เช่น

การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นปัจจัยของความสำเร็จของทุกเรื่อง เช่น ถ้าพ่อแม่ยากจนเกินยอมมีผลกระทบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชน การพัฒนาสังคมสุขภาพและสิ่งแวดล้อมก็เป็นไปได้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ควรจะเป็นเป้าหมายของทุกชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด เพราะเป็นปัจจัยของความร่มเย็นเป็นสุขที่สำคัญที่สุด

การเป็นสังคมที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน ทุกตำบลควรสำรวจว่าใครอยู่ในข่ายถูกทอดทิ้งบ้าง เช่น ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กกำพร้า เด็กด้อยโอกาส แล้วจัดให้มีอาสาสมัครดูแล ในการนี้ต้องการการเงินสนับสนุน และการสนับสนุนทางวิชาการ

การเงินชุมชน – กองทุนสุขภาพชุมชน – สถาบันการเงินของชุมชน ระบบการเงินของชุมชนมีความสำคัญ **สปสข.** สนับสนุนงบประมาณ ๔๐ บาท ๗๖ คนของประชากรเพื่อตั้งเป็นกองทุนสุขภาพตำบล ถ้าตำบลใดมีประชากร ๑๐,๐๐๐ คน งบประมาณจาก **สปสข.** ก็จะตก ๔๐๐,๐๐๐ บาท **อบต.** อาจสมทบอีก ๑๐๐,๐๐๐ บาท พัฒนาการจัดการให้ดี ในอนาคต **สสส.** อาจพิจารณาเพิ่มเติมอีกก็ได้เพื่อให้มีพลังในการทำ การเพิ่มขึ้น **ธกส.** กำลังส่งเสริมให้เกิดสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล ซึ่งเป็นเสมือนธนาคารของประชาชนที่ประชาชนบริหารจัดการเองเพื่อการออม และการกู้ยืมไปทำกิจกรรมต่างๆ มีตัวอย่างของสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบลที่ประสบความสำเร็จมีเงินถึงกว่า ๑๐๐ ล้านบาท สถาบันการเงินของชุมชน กลายเป็นเครื่องมือการจัดการเพื่อการออม เพื่อสวัสดิการ เพื่อการเรียนรู้ เพื่อการสร้างอาชีพ เป็นเครื่องมือเชิงสถาบันของประชาชน เราอยากเห็นทุกตำบลมีสถาบันการเงินของชุมชน ที่ในอนาคตอาจเชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายทั้งประเทศ เป็นประจักษ์ ธนาคารของประชาชนที่ใหญ่ที่สุด

ระบบสุขภาพชุมชน ด้วยการถักทอการทำงานในพื้นที่ที่เราสามารถมีระบบสุขภาพชุมชนที่ดีที่สุด ทั้งทั่วถึงคุณภาพ และประสิทธิภาพ เพื่อสร้างการมีสุขภาพดี ป้องกันโรค ดูแลรักษา ตั้งแต่ครรภ์มารดาจนถึง

เชิงตะคอน คนไทยทุกคนสามารถมีหมอประจำครอบครัว รพสต. และโรงพยาบาลชุมชนสามารถสนับสนุนทางวิชาการแก่ชุมชนให้ทำเรื่องการเป็นสังคมที่คนไทยไม่ทอดทิ้งกันดังกล่าวข้างต้น

สิ่งแวดล้อม ทุกพื้นที่ที่สามารถอนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติและจัดการใช้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน สามารถจัดการขยะ และสร้างพลังงานชุมชน ทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจของชุมชนด้วยขณะนี้หลายร้อยตำบลกำลังสำรวจสภาพและการใช้ที่ดินและนำไปสู่การปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ให้ความร่วมมือด้วย การปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนนี้ไม่ได้ปฏิรูปแต่ที่ดินแบบแยกส่วน แต่เชื่อมโยงหรือนบูรณาการกับการทำมาหากินและการพัฒนาสังคมของชุมชนด้วย เป็นการต่อยอดอีกครั้งหนึ่งถึงความสำคัญของการพัฒนาอย่างบูรณาการซึ่งต้องทำโดยพื้นที่ หน่วยงานของรัฐทำไม่ได้เพราะแยกส่วนตามกรม แต่หน่วยงานของรัฐสนับสนุนพื้นที่ได้ นั่นคือถักทอกัน วัฒนธรรม เป็นรากเหง้าของชุมชนท้องถิ่นเป็นพลังให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน ทุกตำบลควรมีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำพิพิธภัณฑ์ตำบล ทำศูนย์ศิลปะตำบล การท่องเที่ยวชุมชน ทำให้คนมาเรียนรู้ความหลากหลายของวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นภูมิใจในตัวเอง และเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน

จิตใจ ในวัฒนธรรมชุมชนคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันจึงมีความเกื้อกูลกัน ในขณะที่สังคมข้างบนขาดการอยู่ร่วมกัน มีแต่เรื่องอำนาจ กฎหมาย เงิน และมายาคติต่างๆ จริยธรรมคือการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล หรือสันติระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนจึงเป็นที่อยู่ของจริยธรรม ในขณะที่สังคมข้างบนเกือบไม่มีที่อยู่ของจริยธรรมเลย ถึงแม้มีการสอนวิชาจริยธรรม เพราะจริยธรรมไม่ใช่วิชา แต่จริยธรรมคือระบบการอยู่ร่วมกันอย่างถูกต้องระหว่างคนกับคนและคนกับสิ่งแวดล้อม ถ้าอยากให้นักเรียนนิสิตนักศึกษาเรียนรู้จริยธรรมจึงไม่ใช่เรียน “วิชา” แต่ต้องไปเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนจึงเป็นที่เรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่

การศึกษาของชุมชน ชุมชนเป็นทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ เราจะต้องทำความเข้าใจตรงนี้ให้ได้ เพราะการศึกษาของเราที่ทำมา ๑๐๐ กว่าปีไม่เข้าใจที่ตรงจัดการศึกษาที่ทำให้คนไทยไม่รู้จักแผ่นดินไทยกันไปเสียทั้งหมด ทำให้อ่อนแอ

คุณภาพเด็กและเยาวชน ซึ่งสำคัญยิ่งทำไม่ได้เลยโดยการศึกษาแบบแยกส่วนเฉพาะในโรงเรียน แต่ต้องการการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้งหมดในชุมชนดังกล่าวมา

การศึกษาควรจะสัมพันธ์กับการสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของความร่วมมือเย็นเป็นสุข

การเรียนรู้ในชุมชน ชุมชนเป็นชีวิตจริง ปฏิบัติจริง และที่อยู่ของจริยธรรม นักเรียน นิสิตนักศึกษาทั้งหมดควรจะได้เรียนรู้ในชุมชนซึ่งจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิด จิตสำนึก และเชื่อมโยงระบบการศึกษาเข้ามากับความเป็นจริงของแผ่นดินไทย

การเรียนรู้พิเศษ ใครที่สนใจการเรียนรู้อะไรเป็นพิเศษก็ควรจัดให้ได้เรียนรู้กับผู้รู้ในเรื่องนั้นๆ

การเรียนรู้ประชาธิปไตยชุมชน เนื่องจากกระบวนการชุมชนเป็นประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งเป็นประชาธิปไตยทางตรง เป็นประชาธิปไตยที่มีผลต่อการพัฒนาอย่างบูรณาการในชุมชน จึงเป็นประชาธิปไตย

อัตตประโยชน์และประชาธิปไตยโดยสมานฉันท์ ระบบการศึกษาที่นำผู้เรียนมาเรียนรู้ในชุมชน จึงเป็นการสร้างฐานประชาธิปไตยให้กว้างใหญ่ไพศาล

วิชาช่างและการรับเหมาก่อสร้างโดยชุมชน ชุมชนควรจะมีฝีมือช่างทุกชนิด ทั้งช่างไม้ ช่างปลูกบ้าน ช่างเฟอร์นิเจอร์ ช่างมอเตอร์ไซด์ ช่างรถยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างโทรศัพท์ ช่างคอมพิวเตอร์ ฯลฯ

ถ้าชุมชนมีฝีมือช่างทุกชนิดจะหายจน

เรามีคณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยี สถาบันวิชาช่างต่าง ๆ มากมาย ลองตั้งเป้าหมายที่จะส่งเสริมให้ทุกชุมชนมีฝีมือช่างดูบ้าง ถ้าชุมชนหายจน ฐานทางเศรษฐกิจจะเข้มแข็ง รองรับเศรษฐกิจข้างบนให้มั่นคง

ต่อไปชุมชนควรจะได้รับเหมาก่อสร้างถนน สร้างสะพาน และดูแลซ่อมแซมถนน สะพานที่ผ่านตำบลของตน รายได้ก็จะกระจายไปสู่พื้นที่ทั่วประเทศ นี่ก็คือการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ

ความยุติธรรมชุมชน เดิมในระบบชุมชนมีระบบความยุติธรรมอยู่ในตัว ทั้งการดูแลป้องกันไม่ให้เกิดการทำผิด มีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง มีผู้เฒ่า ผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน หลวงพ่อที่วัด เข้ามาช่วยกันดูแล มีการจัดการแบ่งปันการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การใช้ทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรมเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งที่สำคัญที่สุด ดังตัวอย่างในพุทธกาลที่พระญาติของพระพุทธองค์จะทำสงครามเพราะแย่งน้ำในแม่น้ำโรหิณีเพื่อการทำนา

เมื่อรัฐมารับเอากิจกรรมทั้งหลายไปทำแทนชุมชน รวมทั้งเรื่องความยุติธรรมความลำบากก็เกิดขึ้น ความยุติธรรมที่เป็นทางการหรือโดยภาครัฐไม่สามารถอำนวยความสะดวกได้ทั่วถึงและถูกต้อง ระบบความยุติธรรมทางดั้งเดิมคือ ตำรวจจับ-อัยการสั่งฟ้อง-ศาลตัดสิน ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและคนจนไม่มีทางเข้าถึงความยุติธรรม ทั้งเงิน จนวนเวลา จนโอกาส จะไปสู่คดีได้อย่างไร มีแต่จะสะสมความแค้นให้เพิ่มพูนขึ้นเพราะไม่ได้รับความยุติธรรม

ความยุติธรรมชุมชนนั้นนอกเหนือไปจากชุมชนจะช่วยกันดูแลกันเองในแบบเดิมแล้ว ยังนำระบบความยุติธรรมแนวเดิมมาทำให้เป็นระบบความยุติธรรมแนวราบ คือ แทนที่จะมีแต่ตำรวจจับ – อัยการสั่งฟ้อง-ศาลตัดสิน ตำรวจ อัยการ ตุลาการ ผู้นำชุมชน ครู พระ เป็นต้น มาร่วมพูดคุยหาทางออกร่วมกัน การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำด้วยความเสมอภาคจึงเรียกว่าความยุติธรรมทางราบหรือความยุติธรรมชุมชนปรากฏว่าตำรวจในโครงสร้างทางตั้งเป็นผู้นำเกลียด แต่ตำรวจคนเดียวก็เมื่ออยู่ในโครงสร้างทางราบเป็นคนน่ารัก ทั้งนี้เพราะโครงสร้างทางตั้งเป็นโครงสร้างอำนาจ แต่โครงสร้างทางราบเป็นโครงสร้างของภราดรภาพและการอยู่ร่วมกัน ความเป็นชุมชนจึงมีความสำคัญยิ่งนัก กระบวนการยุติธรรมได้ให้ความสำคัญกับความยุติธรรมชุมชนเป็นอันมาก และต้องการสนับสนุนให้ทุกตำบลมีศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ตำบลปลอดภัย เมื่อตำบลมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นสังคมที่มีการพัฒนาอย่างบูรณาการดังกล่าวยังต้นจะภูมิใจในศักดิ์ศรีของตนเองกล้าที่จะประกาศว่าตำบลของตนเป็นตำบลปลอดภัย คือใครสัญจรผ่านไปมาหรือมาท่องเที่ยวหรือมาเสียในตำบลของฉันทจะไม่ถูกจี้ ไม่ถูกปล้น ไม่ถูกฆ่า ไม่ถูกข่มขืน มีช่างซ่อมรถให้ด้วยไม่คิดราคาขูดรีดเพราะตำบลของฉันทมีเกียรติเชื่อถือได้

การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างบูรณาการจะสร้างค้ำบัลดลอดภัยขึ้นเต็มประเทศ คนไทยสามารถมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความภูมิใจในตัวเอง และมีความภูมิใจในประเทศของเราได้ ถ้าเรารู้จักทอกันทำงานในพื้นที่

๕

๑ มหาวิทยาลัยต่อ ๑ จังหวัด

๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล

ถ้าเราเข้าใจว่าอนาคตของประเทศไทยอยู่ที่การกระจายอำนาจไปให้ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง โดยสามารถจัดการพัฒนาอย่างบูรณาการและจัดการพัฒนานโยบาย และในการนี้องค์กรต่างๆทั้งที่ทำงานในแนวดิ่งและที่ทำงานในแนวราบสามารถเข้ามาถักทอกันสนับสนุนการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด เครื่องมือที่ใช้คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติอย่างนี้

เราจะทำอะไรได้มาก เพราะเรามีองค์กรทั้งภาครัฐ ภาควิชาการ ภาคเอกชน มากมาย องค์กรเหล่านี้ล้วนไปสนับสนุนการพัฒนาในพื้นที่ได้ทั้งสิ้น โดยเน้นที่การไปเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ในที่นี้เน้นเรื่อง

๑ มหาวิทยาลัยต่อ ๑ จังหวัด

๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล

มหาวิทยาลัยมีจุดแข็งเรื่องวิชาการ บริษัทธุรกิจมีจุดแข็งเรื่องการจัดการ ซึ่งเป็นที่ต้องการในพื้นที่ทั้ง ๒ อย่าง เรามีมหาวิทยาลัยกว่า ๑๐๐ แห่ง แต่มีจังหวัด ๗๗ แห่งเอง เรามีตำบลทั้งหมดประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบล แต่มีบริษัทธุรกิจเป็นหมื่นแห่ง ถ้ามหาวิทยาลัยและบริษัทสนับสนุนความเข้มแข็งของพื้นที่จึงสามารถทำได้เต็มประเทศ ประเทศไทยจะแข็งแรงขึ้นมาจากฐานรากประคองดอกเส้าเข้มประเทศไทย ประเทศที่มีฐานรากแข็งแรงก็จะไม่โคลงเคลง โกงล้มได้ง่าย

มหาวิทยาลัยอาจมีวิธีทำงานดังนี้

- (๑) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยพากันไปสัมผัสชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งเพื่อให้เกิดศรัทธาในศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น
- (๒) จัดให้มีหลักสูตรชุมชนศึกษาภาคปฏิบัติให้นักศึกษาได้ไปเรียนรู้และร่วมทำแผนชุมชน นักศึกษาจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างชุมชนกับวิชาการในมหาวิทยาลัย
- (๓) สนับสนุนให้อาจารย์ไปทำวิจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
- (๔) สนับสนุนตำบลในการสำรวจข้อมูลตำบล และจังหวัดในการสำรวจข้อมูลจังหวัด อาจเป็นศูนย์ข้อมูลให้จังหวัด
- (๕) เข้าร่วมในการสร้างเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมของจังหวัด
- (๖) สนับสนุนเชิงวิชาการและการพัฒนากำลังคนของจังหวัด
- (๗) ช่วยสังเคราะห์ประเด็นนโยบายที่เกิดขึ้นในการจัดการตนเองของจังหวัด และขับเคลื่อนในการพัฒนานโยบาย

(๘) ช่วยในการสื่อสารทั้งภายในจังหวัดและกับภายนอก เป็นต้น

แต่เมื่อไปเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติแล้วจะปรากฏขึ้นชัดเจนว่ามหาวิทยาลัยควรทำอะไรบ้าง สำหรับเรื่อง ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบลนั้นควรเน้นเรื่องการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นหลัก แต่ละตำบลก็มีเพียง ๑๐ หมู่บ้านเท่านั้นเองน่าจะไม่ใช่เป็นการเหลือบากว่าแรงบริษัท ๑ บริษัทที่จัดการเก่งๆ สัมมาชีพคืออาชีพที่ไม่เบียดเบียนตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ การมีสัมมาชีพจึงเป็นทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ ศีลธรรม สิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป และเป็นบ่อเกิดของความร่มเย็นเป็นสุข โลกไม่ได้ถือเอาการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นตัวตั้งจึงไม่ร่มเย็นเป็นสุข หาก ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบลสามารถสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ขึ้นมาได้ทั้ง ๘,๐๐๐ ตำบล ประเทศไทยจะสร้างความร่มเย็นเป็นสุขขึ้นมาชนิดที่โลกทำไม่ได้ และการที่ภาคธุรกิจเข้าไปทำงานกับชุมชนจะชักนำต่อไปให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคอย่างเกื้อกูลกัน ในขณะที่เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจที่บูรณาการอยู่กับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่เศรษฐกิจมหภาคเป็นเศรษฐกิจพลัง เมื่อใดที่เศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจมหภาคเข้ามาเชื่อมโยงกันเราจะมีทั้งบูรณาการและพลัง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง

แม้เพราะเหตุนี้เรื่อง ๑ มหาวิทยาลัยต่อ ๑ จังหวัด ๑ บริษัทต่อ ๑ ตำบล จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

๑๐

สัมพันธภาพใหม่บนแผ่นดินไทย

การขาดความเป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำที่มีมากเกินไปดำรงอยู่ช้านานในสังคมไทยความเหลื่อมล้ำมีหลายมิติ ตั้งแต่ชาติกำเนิด เศรษฐฐานะ ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โอกาส อำนาจ ตลอดจนไปถึงความเป็นหญิงชาย โดยรวมอาจสรุปลงเป็นความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจ เกิดความสัมพันธ์ทางดิ่งระหว่างผู้มีอำนาจ ข้างบนกับผู้น้อยอำนาจข้างล่าง ความสัมพันธ์ชนิดนี้ทำให้มีปัญหามากมายทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่สลับซับซ้อนและยากต่อการแก้ไข ไม่ว่าการเมืองจะเปลี่ยนไปอย่างไรก็แก้ไขปัญหายุ่งยากและสลับซับซ้อนนี้ไม่ได้ เพราะปัญหาที่ยากและซับซ้อนแก้ไขไม่ได้ด้วยอำนาจดังที่ฝรั่งเองก็พูดว่า “อำนาจได้ผลน้อยลงๆ” (Power is less and less effective) แต่คนไทยก็ยังเคยชินกับการใช้อำนาจในการแก้ไขปัญหา ซึ่งนอกจากแก้ไขไม่ได้แล้ว ความรุนแรงยังตามมา

เรื่อง “บนเส้นทางแห่งการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย” ที่นำเสนอในที่นี้ เป็นการสร้างสัมพันธภาพใหม่บนแผ่นดินไทย

เป็นเรื่องใหญ่มาก แต่ทำไม่ยาก และทำแล้วมีความสุข เพราะสอดคล้องกับธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์นั้นรักอิสรภาพ และความเสมอภาค ไม่ต้องการตกอยู่ใต้การบีบบังคับของอำนาจใดๆ ถ้ามีโอกาสได้คิดเองทำเองจะมีความสุขและไปกระตุ้นสมองส่วนหน้าให้เจริญสมองส่วนหน้าเกี่ยวกับสติปัญญา วิจารณ์ญาณ และศีลธรรม

เมื่อมีความเสมอภาคจะมีภราดรภาพและเกิดความสามัคคี

ถ้าถูกอำนาจกระทำมาจากข้างบน จะขาดความเสมอภาค ขาดภราดรภาพ และขาดความสามัคคี นั่นคือสภาพของสังคมไทย เพราะปกครองโดยรวมนัยอำนาจ

การจัดการตนเองโดยชุมชน โดยท้องถิ่น โดยท้องถิ่น โดยจังหวัด คือการเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นของคนทุกคนในพื้นที่ เปิดพื้นที่ทางสังคมขึ้นอย่างกว้างขวาง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของเขา ท้องถิ่นของเขา จังหวัดของเขา เรื่องชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง ที่กำลังขยายตัวอยู่ในขณะนี้ จึงเป็นเรื่องที่มีเสน่ห์โดนใจผู้คนในพื้นที่ โดยกล่าวว่า “ใช่แล้ว” บ้าง “ใช่เลย” บ้าง เพราะทำให้เขามีความสุข และสำนึกในศักยภาพของตัวเอง ตลอดจนภราดรภาพ และสามัคคีธรรมที่เกิดขึ้น ตามปรารถนาของรัฐธรรมนูญซึ่งป็นองค์กรใช้อำนาจรวมนัยตามแนวดิ่งยากที่จะเข้าใจ และสามารถทำงานตามแนวราบกับพื้นที่ โชคดีที่ประเทศไทยมีการจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระที่สามารถสนับสนุนการทำงานของพื้นที่ในแนวราบได้เช่น พอช. สสส. สปสช. สช. สภาพัฒนาการเมือง องค์กรเหล่านี้จะช่วยถักทอองค์กรของรัฐ เข้ามาทำงานกับพื้นที่ (ตามรูปที่ ๕)

ในอนาคตองค์กรของรัฐจะปรับตัวไปทำงานสนับสนุนพื้นที่เชิงนโยบายและเชิงวิชาการ ซึ่งจะทำให้ทั้งพื้นที่และองค์กรมีความเข้มแข็ง

การถักทอกันทางกันสังคม ทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ (Social weaving makes the impossible possible)

เรื่องยากๆ เช่นการแก้ไขความยากจน และความอยู่ดีศรีธรรมในสังคมไม่มีอำนาจใดทำให้เป็นไปได้ แต่การถักทอกันทางสังคมทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้

ในสภาวะที่ซับซ้อนและยาก เรื่องจึงดูเหมือนกลับตาลปัตร คือ

อำนาจกลับไม่มีอำนาจ (ที่จะทำให้สำเร็จ)

การไม่มีอำนาจกลับเป็นอำนาจ (ที่จะทำให้สำเร็จ) หรือเป็นอำนาจแห่งการไม่มีอำนาจ การถักทอทางสังคมมีพลังอำนาจในตัวเองชนิดที่อำนาจรัฐ และอำนาจเงินไม่มี

การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด เมื่อขยายไปเต็มทีและเกิดการถักทอกันทางสังคม จะสร้างสัมพันธภาพใหม่บนพื้นแผ่นดินไทย ที่คนไทยทุกคนมีศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เสมอกัน มีศักยภาพในตัวเอง สามารถรวมตัวร่วมคิดร่วมทำด้วยภราดรภาพ ในทุกพื้นที่ในทุกองค์กร และในทุกเรื่องดังในรูปที่ ๖ ความสุข ความสร้างสรรค์ และความสงบเย็นก็จะบังเกิดขึ้น

รูปแผนที่ประเทศไทย 2 รูป.....

(ก) การปกครองโดยรวมนัยอำนาจ

(ข) การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด

และการถักทอกันทางสังคม

รูปที่ ๑๖ จากการรวมศูนย์อำนาจ (ก) ผู้สัมพันธภาพใหม่แห่งการถักทอกันทั้งแผ่นดิน (ข)

ในระบบที่อำนาจรวมศูนย์ (รูปที่ ๑๖ ก) จะเกิดความเครียดในระบบ มีความขัดแย้งและรุนแรงสูง แต่ถ้าอำนาจกระจายไปอย่างทั่วถึง (รูปที่ ๑๖ ข) ก็เกิดความสงบเย็น

ตามปรกติในธรรมชาติถ้ามีความเหลื่อมล้ำในสัณยหรืออำนาจมาก เช่น ความแตกต่างของประจุไฟฟ้าระหว่างก้อนเมฆหรือระหว่างก้อนเมฆกับแผ่นดินก็เกิดความรุนแรงขึ้น คือฟ้าแลบหรือฟ้าผ่า ความเหลื่อมล้ำระหว่างความดันในแผ่นดินในภูเขาทำให้แผ่นดินไหวภูเขาไฟระเบิด เป็นต้น

ในสังคมต่างๆ เมื่อมีความเหลื่อมล้ำเรื่องอำนาจมากเกินไป ประชาชนก็จะรวมตัวกันก่อการกบฏ หรือปฏิวัติประชาชน แต่บ่อยๆ ครั้งแม้ประชาชนรวมตัวกันโค่นล้มรัฐบาลได้สำเร็จ แต่จัดการปกครองไม่ได้ ยิ่งสังคมปัจจุบันที่สนับสนุนช้อนและยาก การจัดการให้สำเร็จยิ่งยาก การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น และจังหวัด ข้ามเลยการโค่นล้มกันด้วยความรุนแรง แต่อาจจัดการไม่ได้ ไปสู่การจัดการตนเอง ดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนที่ ๔

๑๑.

ประชาธิปไตยควอนตัม

(Quantum Democracy)

สัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทยที่มากับการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัดเป็นเรื่องใหญ่มาก เป็นประชาธิปไตยที่มีเนื้อหา ที่ประชาชนเข้าไปจัดการตนเอง ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องหนึ่งคนหนึ่งเสียง (One man one vote) เช่น ประชาธิปไตยตะวันตก เท่านั้น

สหรัฐอเมริกา และยุโรป ซึ่งก็เป็นประชาธิปไตย แต่กำลังวิกฤตขนาดหนักเพราะอำนาจทางการเมืองด้านอำนาจเงินขนาดใหญ่ไม่ได้ หรือที่แท้กลับร่วมมือหรือตกอยู่ในอำนาจเงิน อำนาจเงินและอำนาจรัฐได้นำไปสู่สงครามโลก ๒ ครั้งและสงครามอื่นๆ อีก ทำให้สูญเสียชีวิตของเพื่อนมนุษย์ไปหลายร้อยล้านคน ยังก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อมจนเกิดสภาวะโลกร้อนและก่อให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ ขณะนี้ระบบทุนนิยมก็กำลังกินตัวเอง ดังที่กำลังเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา และยุโรปและกำลังลามไปทั่วโลกความหวังที่จะแก้ไขมีน้อย เพราะเป็นวิกฤตเชิงระบบ

ทั้งหมดแสดงว่าประชาธิปไตยตะวันตกแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงไม่มีพลังเพียงพอที่จะต้านพลังมหาศาลของอำนาจเงิน เพราะเมื่อเลือกได้ผู้แทนไปแล้วผู้แทนจำนวนน้อย ๕-๖ ร้อยคนเหล่านี้ก็ตกอยู่ใต้อำนาจเงินได้ง่ายจำนวนลอบมีอิศม์มีมากกว่านักการเมืองหลายเท่า ระบบทั้งหมดจึงดำเนินไปด้วย โลภะ โทสะ โมหะ กล่าวคือเงินขนาดใหญ่เป็นตัวแทนของโลภะ อำนาจรัฐที่ใช้ความรุนแรงคือตัวแทนของโทสะ และที่ทำลงไปนั้นเพราะความหลงไปหรือโมหะ มัรู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว

โลกที่ขับเคลื่อนด้วยอวกุศลมูลย่อมต้องวิกฤตเป็นธรรมดา จะพ้นวิกฤตไปไม่ได้

สัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทยที่มากับการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด เป็นประชาธิปไตยทางตรง ที่คนในพื้นที่เข้ามามีการจัดการในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ของเขาเอง เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคนและระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม

ความแตกต่างระหว่างประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงกับประชาธิปไตยแห่งการจัดการตนเองของพื้นที่ก็คือ ประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงทำงานอยู่บนส่วนบนของสังคม หรือลอยตัวอยู่ข้างบน ถูกอำนาจเงินจับกินได้ง่าย จึงเสียศูนย์ เหมือนการพยายามสร้างพระเจดีย์จากยอดซึ่งมีแต่จะพังลง ส่วนประชาธิปไตยแห่งการจัดการตนเองของพื้นที่นั้น เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง ชุมชนท้องถิ่นนั้น คำนึงถึงการอยู่ร่วมกัน มีความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคมที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมต่างจากสังคมข้างบน ซึ่งลอยตัวแบบไร้ราก การจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น ท้องถิ่น และจังหวัด เป็นการจัดการรวมหมู่ ไม่เป็นปึกให้ความเห็นแก่ตัวงอกงามเหมือนสังคมข้างบน จึงทำให้การอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นไปได้ ซึ่งเป็นไม่ได้เลยในประเทศส่วนใหญ่ในขณะนี้

ต่อไปโลกจะค้นพบว่าประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้นล้าสมัยเสียแล้ว ดังที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาไม่สามารถสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำลงได้เพราะเป็นประชาธิปไตยแบบก่อนอำนาจ ส่วนประชาธิปไตยของพื้นที่จัดการตนเองนั้นเป็นประชาธิปไตยแบบควอนตัม (Quantum Democracy) ซึ่งจะอธิบายต่อไปดังนี้

ในวิทยาศาสตร์แบบเก่านั้นมองอะไรแบบตายตัว เช่นอะไรที่เป็นวัตถุก็ต้องเป็นก้อนมีน้ำหนักจับต้องได้ อะไรที่เป็นแสงก็เป็นคลื่นพลังงานไม่มีน้ำหนัก ไม่มีขนาดจับต้องไม่ได้

แต่วิทยาศาสตร์ใหม่ พบว่าความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น ทฤษฎีควอนตัมพบว่าแสงอาจเป็นอนุภาคคือวัตถุหรือคลื่นก็ได้ในขณะเดียวกัน

รูป.....

รูปที่ ๘ แสงอาจเป็นก้อนหรือคลื่นก็ได้ในขณะเดียวกัน ตามทฤษฎีควอนตัม

ประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงนั้นมองอำนาจเหมือนเป็นก้อน ที่ประชาชนยกให้กับการเมืองไป แล้วนักการเมืองก็ไปตกอยู่ในโลภะ โทสะ โมหะ ของตัวเอง ภายใต้อิทธิพลขนาดของเงินขนาดใหญ่ อำนาจทางการเมืองแบบเป็นก้อนจึงล้าสมัยเป็นวิทยาศาสตร์เก่า

ส่วนประชาธิปไตยแบบพื้นที่จัดการตนเองนั้นมองอำนาจแบบทั้งเป็นก้อนและเป็นคลื่น เป็นก้อนก็ยังมีส่วนของการเลือกตั้งแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ แต่ขณะเดียวกันอำนาจเป็นคลื่นที่อยู่ในตัวประชาชนทุกคนที่เข้ามามีการจัดการตนเอง จึงเรียกว่าเป็นประชาธิปไตยแบบควอนตัม (Quantum Democracy) ประชาธิปไตยแบบควอนตัมที่ประชาชนจำนวนมากที่สุดเข้ามามีส่วนในการจัดการ

ตนเองในระดับต่างๆ จะต้องมีความภาคภูมิใจว่าประชาธิปไตยแบบเก่าๆ ที่เพียงแต่ยกก้อนอำนาจไปให้นักการเมืองเท่านั้น

หวังว่าการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยจะช่วยให้ประเทศไทยพ้นวิกฤต ทั้งวิกฤตในตัวเอง และวิกฤตโลก วิกฤตโลกเป็นวิกฤตใหญ่ที่ประเทศหนึ่งประเทศใดจะรอดได้ยาก สัมพันธภาพใหม่บนพื้นแผ่นดินไทยจะทำให้เกิดพลังบูรณาการมหาศาลที่ทำให้ประเทศไทยรอดจากวิกฤตโลกได้ และเมื่อประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงล้มเหลวลงในประเทศส่วนใหญ่ โลกอาจจะได้เรียนรู้ประชาธิปไตยแบบพื้นที่จัดการตนเอง

ที่ผมเขียนขึ้นมาทั้งหมดนี้ ไม่ได้คิดขึ้นเองลอยๆ แต่เอามาจากประสบการณ์ของชาวบ้านที่เขาลงมือปฏิบัติจริงๆ และได้ผลจริงๆ การคิดขึ้นลอยๆ มีความเสี่ยงต่อความไม่สมจริง ในครั้งพุทธกาลมีเจ้าลัทธิความคิดใหญ่ๆ อยู่ประมาณ ๖ สำนัก ของพระพุทธองค์จึงยังยืนคงทนต่อการพิสูจน์ พระพุทธองค์บรรลุธรรมจากการปฏิบัติแล้วอธิบายผลที่เกิดขึ้นจึงไม่ผิดพลาด และเป็นความรู้ที่อัศจรรย์อย่างไม่น่าเชื่อ ท่านมหาตมะคานธีกล่าวว่า “ถ้าคุณเรียนจากตำรา คุณได้ความรู้ ถ้าคุณเรียนจากประสบการณ์คุณได้ปัญญา” โลกเอียงมาให้ความสำคัญกับความรู้จากการคิดมากเกินไป การคิดโดยไม่ผ่านการปฏิบัติอาจไม่สมจริง อาจแยกส่วน อาจสุดโต่ง หรือแม้อาจหยาบคาย แต่การพยายามทำงานให้ได้ผลจะต้องคิดถึงคนอื่นและสิ่งอื่นเสมอ ต้องปรับตัวอย่างต่อเนื่องจากการลองผิดลองถูก เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง ในที่สุดเมื่อได้ผลดี (ปฏิบัติ) ก็รู้ว่าทฤษฎี (ปริยัติ) และการปฏิบัติ (ปฏิบัติ) นั้นถูกแล้ว ถ้ายังไม่ได้พิสูจน์ด้วยการได้ผลดี ทฤษฎีและการปฏิบัติใดๆ ก็ยังเชื่อไม่ได้ว่าจริง

หวังว่าจะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชาวบ้านกันมากขึ้น

เรื่องชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง มาจากประสบการณ์ของชาวบ้านว่าเป็นเรื่องที่ดีและโดนใจเขา เขาจึงพากันทำมากขึ้นๆ

๑๒.

การส่งเสริมการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย

ถ้าเข้าใจและเห็นคุณค่าของการจัดการตนเองของพื้นที่ว่าเป็นทางรอดของประเทศ ก็สามารถช่วยกันส่งเสริมการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยด้วยประการต่างๆ เช่น

- (๑) ส่งเสริมด้วยการสื่อสาร การสื่อสารทุกประเภทโดยเฉพาะวิทยุและโทรทัศน์ควรไปนำตัวอย่างของการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด มาสู่การรับรู้กันอย่างกว้างขวาง
- (๒) หนึ่งหน่วยงานต่อหนึ่งตำบล เรามีหน่วยงานต่างๆ มากมายไม่ว่าจะเป็นกรมกองในกระทรวงต่างๆ คณะวิชาในมหาวิทยาลัยต่างๆ บริษัทธุรกิจ มูลนิธิ องค์กรพัฒนาเอกชน เรามีตำบล

ทั้งหมดประมาณ ๘๐,๐๐๐ ตำบลแค่นั้นเอง เรามีหน่วยงานต่างๆ มากเกินพอที่หนึ่งหน่วยงาน จะทำงานกับหนึ่งตำบลได้ครบทุกตำบลทั่วประเทศ ตำบลเป็นจุดยุทธ

ศาสตร์ที่ประกอบด้วยทั้งท้องถิ่น คือ อบต. ที่มีสถานภาพทางกฎหมายกับหมู่บ้าน หรือชุมชนอีกประมาณ ตำบลละ ๑๐ หมู่บ้าน ชุมชนเป็นภาคประชาชน หน่วยงานที่เข้าไปส่งเสริม ๑ ตำบลก็เท่ากับส่งเสริม ๑๐ ชุมชนไปด้วย ถ้าทำได้ทั่วประเทศก็ คือ ๘,๐๐๐ ตำบล ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน การส่งเสริมไม่ใช่การเข้าไปสั่งสอน หรือการเอาเงินไปให้ แต่เป็นการไปเป็นภาคีของการพัฒนาโดยการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ

(๓) **ชุมพลึงในจังหวัด** ในแต่ละจังหวัดมีชุมพลึงเพื่อการพัฒนาอันมหาศาล ทั้งชุมกำลังภาคราชการ ภาค ธุรกิจ และภาควิชาการ ขบวนการจังหวัดจัดการตนเองควรรวมชุมพลึงเหล่านี้เข้ามาให้มากที่สุด

(๔) **การพระศาสนากับการจัดการตนเองของพื้นที่** ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ และพุทธศาสนาก็เป็นของดี แต่มีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมเต็มไปหมดไม่ว่าพระจะสอนอย่างไรๆ ก็ไม่ได้ผล พุทธศาสนานั้นนิยม ความเสมอภาคและประชาธิปไตย ดูได้จากวินัยสงฆ์ แต่สังคมไทยมีโครงสร้างแนวดิ่ง โครงสร้างแนวดิ่งทำให้ศีลธรรมไม่ดี ยิ่งโดนกระหน่ำด้วยอำนาจทุนนิยมซ้ำเติม ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมก็ยิ่งมากขึ้น ทำให้พุทธศาสนาไม่สามารถเปล่งประกายเท่าที่ควร ถ้าพระคุณเจ้าได้ศึกษาเรื่องราวการจัดการตนเองชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนี้ จะเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในสังคม จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งไม่เป็นความสัมพันธ์เชิงมิตรภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพระพุทธศาสนามากกว่า ถ้าชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งศีลธรรมจักบังเกิดทั่วแผ่นดิน พระสงฆ์ที่อยู่ในพื้นที่ใกล้ชิดประชาชนจะเห็นความจริงในข้อนี้มากกว่าพระผู้ใหญ่ทรงสมณศักดิ์สูงๆ ถ้าพระสงฆ์ในพื้นที่จะร่วมกับประชาชนในกระบวนการจัดการตนเอง โดยคงความเคารพพระผู้ใหญ่ไว้ท่านก็คงจะไม่ว่าอะไร แต่จะเพิ่มพลังที่เป็นคุณอย่างมหาศาล ทั้งนี้เป็นไปตามหลักอภิปธานยธรรมนั่นเอง

(๕) **ธุรกิจเพื่อสังคมกับการส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่** งานเพื่อสังคมมีมาก แต่เงินมีน้อย มีการค้นพบว่าถ้าทำธุรกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) คือทำธุรกิจที่มีผลกำไรด้วยทำประโยชน์ต่อสังคมด้วย เป็นวิธีการที่ทำให้ทำประโยชน์ได้มากและยั่งยืน ในอนาคตคงจะมีคนรุ่นใหม่ไทยทำธุรกิจเพื่อสังคมกันมากขึ้น การทำเพื่อสังคมที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ไปส่งเสริมการจัดการตนเองของชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด

(๖) กลไกประสานงาน

(ก) **ในระดับจังหวัด** ในระดับจังหวัดทุกจังหวัดควรจะมีกลไกประสานงานที่ชักจูงทุกฝ่ายเข้ามาทำงานร่วมกัน ดังที่จังหวัดอำนาจเจริญ สามารถระดมคนประมาณ ๑๕,๐๐๐ คน ซึ่งมีตัวแทนจากทุกตำบลในจังหวัด และภาคส่วนต่างๆ มาร่วมทำธรรมนูญของคนอำนาจเจริญในการจัดการตนเอง หรือจังหวัดเชียงใหม่ในการดึงภาคส่วนต่างๆ เข้ามาร่วมขับเคลื่อน เรื่องเชียงใหม่จัดการตนเอง กลไกประสานงานในจังหวัดไม่ควรจะเริ่มต้นด้วยการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เพราะถ้าแต่งตั้งคนที่ไม่เหมาะสมจะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการขับเคลื่อนต่อไป แต่ภาคีต่างๆ ควรมาร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการแล้วจะปรากฏขึ้นเองว่าใครที่มีฉันทะ และบุคลิกเหมาะสมที่จะเป็นผู้ประสานงานซึ่งได้รับการยอมรับจากภาคีต่างๆ กลไกประสานงาน

ในระดับจังหวัดต้องมีงบประมาณค่าใช้จ่าย ถ้าภาคต่างๆในจังหวัดช่วยกันออกได้จะเป็นเรื่องที่ดีแต่ถ้ายังไม่ได้ องค์กรในส่วนกลางตามที่กล่าวในข้อ (ข) ข้างล่างนี้ควรสนับสนุนไปก่อน

(ข) ในส่วนกลาง มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระหลายองค์กรที่กำลังสนับสนุนการจัดการตนเองของพื้นที่ อันได้แก่ พอช. สสส. สปสช. สช. สถาปนากทม. องค์กรเหล่านี้มีงบประมาณมากน้อยต่างกัน แต่มีใจเดียวกัน คือ สนับสนุนการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย ทั้ง ๕ องค์กรนี้กำลังร่วมมือกันอยู่แล้ว ถ้ากระชับให้แน่นแฟ้นขึ้นจะเป็นพลังมหาศาลในการสร้างสัมพันธภาพใหม่บนผืนแผ่นดินไทย ควรร่วมมือกันลงขันสร้างองค์กรกลางเพื่อประสานงานการส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่ เพื่อทำงานต่อเนื่องในระยะยาวจะเป็นในรูปของมูลนิธิหรือสถาบันก็ตาม และต้องคิดถึงการที่จะต้องช่วยประเทศอื่นๆด้วย เพราะประเทศส่วนใหญ่จะวิกฤต

(๓) การปฏิรูปการงบประมาณที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ประเทศไทยพัฒนาโดยเอากรมเป็นตัวตั้ง จึงรวมศูนย์และแยกส่วนดังกล่าวแล้ว ในการทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนที่ ๘ มีการคำนึงถึงการเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งที่เรียกว่า AFP (Area Function Participation) แต่ไม่ได้มีเวลาคิดถึงระบบและกลไกที่จะทำให้เป็นจริง ควรมีการปฏิรูปการงบประมาณที่เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ซึ่งจะเป็นเครื่องมือที่ไปส่งเสริมการจัดการตนเองของพื้นที่อย่างแรง

สรุป

บนเส้นทางแห่งการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย

ประเทศไทยเปรียบประดุจดั่งอยู่ในหลุมดำแห่งสภาวะวิกฤต และไม่สามารถหลุดออกไปได้ ทั้งนี้เพราะโครงสร้างอำนาจ ไม่ว่าจะต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองกันที่ส่วนบนอย่างไร ก็ออกจากหลุมดำแห่งสภาวะวิกฤตไม่ได้ เพราะโครงสร้างการรวมศูนย์อำนาจการปกครองยังเหมือนเดิม การรวมศูนย์อำนาจการปกครองเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาใหม่ๆของประเทศอย่างน้อย ๖ ประการ คือ (๑) ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอแทนที่จะแก้ปัญหาได้เอง ต้องให้ส่วนกลางเป็นผู้แก้ ซึ่งแก้ไม่ได้และหมดเปลืองมาก (๒) เกิดความขัดแย้งระหว่างอำนาจที่รวมศูนย์กับความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นมีปัญหามหาความรุนแรงชายแดนได้เป็นตัวอย่าง (๓) ระบบรัฐอ่อนแอเพราะใช้อำนาจมากกว่าปัญญา (๔) คอร์รัปชันสูงมากและแก้ไม่ตก อำนาจเข้มข้นที่ไหนคอร์รัปชันคดเคี้ยวที่นั่น (๕) ทำให้การต่อสู้ชิงอำนาจทางการเมืองระดับบนรุนแรง เพราะใครชนะกินรวบหมดทั้งประเทศ (๖) ทำให้รัฐประหารได้ง่าย

ประเทศที่รวมศูนย์อำนาจจึงมีความเครียดในตัว ขัดแย้ง และรุนแรงได้ง่าย จึงควรกระจายอำนาจไปให้ประชาชนโดยทั่วถึง การจัดการตนเองของชุมชน ของท้องถิ่น และของจังหวัด เป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพมากกว่าเพียงแต่ว่าหนึ่งคนหนึ่งเสียง อังกฤษและสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นต้นแบบเสรีภาพและประชาธิปไตย ขณะนี้กำลังขาดความเป็นธรรมและเกิดความเหลื่อมล้ำอย่างใหญ่หลวง เพราะประชาธิปไตยแบบหนึ่งคนหนึ่งเสียงไม่มีพลังเพียงพอที่จะยับยั้งความไม่ถูกต้องที่มาจากอำนาจเงินขนาดใหญ่ได้

ชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง เป็นการเปลี่ยนวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่เอาอย่างอื่นเป็นตัวตั้งมาเป็นการเอาการอยู่ร่วมกัน (Living together) ทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นตัวตั้ง

นี่เป็นประเด็นที่สำคัญยิ่ง เพราะโลกไม่ได้เอาการอยู่ร่วมกันเป็นตัวตั้งถึงจะพัฒนาความรู้และวิทยาการอย่างมหัศจรรย์เท่าใดๆ โลกก็ไม่สมดุล และเกิดวิกฤตใหญ่ วิกฤตใหญ่ของโลกโดยสรุปคือ วิกฤตแห่งการอยู่ร่วมกัน เพราะไม่ได้เอาการอยู่ร่วมกันเป็นเป้าหมาย

ชุมชนท้องถิ่นมีสัญญาชาตญาณแห่งการอยู่ร่วมกัน การพัฒนาที่เอาชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง โดยเฉพาะเมื่อคนในพื้นที่เข้าจัดการตนเอง ก็ย่อมต้องทำไปตามสัญญาชาตญาณแห่งการอยู่ร่วมกัน การจัดการความรู้และวิทยาการใดๆที่เกิดขึ้นก็ย่อมเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

เป็นโชคดียิ่งของประเทศไทย ที่ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ท่ามกลางกระแสโลกอันเชี่ยวกราก ชาวบ้านไทยได้ค้นคว้าวิจัยว่าวิถีชีวิตอย่างไรจึงสมดุล ด้วยการปฏิบัติจริง บัดนี้เขาค้นพบแล้ว และนำมาสู่เส้นทางแห่งการจัดการตนเองของแผ่นดินไทย ประกอบกับเกิดมีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระหลายองค์กร ที่สามารถทำงานในแนวราบได้ เข้าไปสนับสนุนพื้นที่ในการจัดการตนเอง กระบวนการจัดการตนเองบนพื้นแผ่นดินไทยกำลังดึงดูดองค์กรต่างๆ ทั้งทางแนวตั้งและแนวราบ เข้ามาถักทอกัน เพื่อสร้างสัมพันธภาพใหม่ บนพื้นแผ่นดินนี้ สัมพันธภาพที่อยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค ภารดรภาพ สามัคคีธรรม สันติธรรม และการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเพื่อยังให้เกิดความสำเร็จและความสุข

การถักทอกันทางสังคมเช่นนี้มีพลังมหาศาล ทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ เรื่องนั้นก็คือการสร้างความเป็นธรรมแห่งการอยู่ร่วมกัน

เส้นทางแห่งการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยเป็นสันติวิธีบทย่างแท้จริง ทางนี้เปิดกว้างสำหรับคนไทยทุกคน เพื่อเดินไปสู่ความสวัสดิ์ร่วมกัน
